

Miquel Siguan:

"Hizkuntza bakarreko etorkizuna ezinezkoa da herri batentzat, eta are ezinezkoago, herri hori txikia bada"

Psikologiako katedraduna, Hezkuntza Zientzietako Institutuko zuzendaria, Bartzelonako Unibertsitateko irakasle emeritua, Psikologi Fakultateko dekanoa, Europako Akademiako kidea, Genevako eta Euskal Herriko unibertsitateetako *Honoris causa* doktorea... Eta horrela jarrai genezake 82 urteko irakasle katalan honen merezimendu guztiak aipatu ezinik. Miquel Siguan jaunak gauza interesgarri asko kontatu dizkigu elkarriketa honetan: ukimenean dauden hizkuntzen artean sortzen diren istiluak, etorkinen eta jaiotza-tasa txikiaren ondorioz etorriko zaigun aldaketa, euskararen eta katalanaren gaur egungo egoera, eta bukatzeko, Nostradamusen iragarpenak berdindu nahaian, 50 urte barru euskara zertan izango den gurean.

10. or.

Ekonomi ituna

Aurten behin eta berriz entzun eta entzungo ditugu Ekonomi Itunaren gaineko berriak, iritziak eta adierazpenak. Izan ere, 2001. urtean bukatzen da indarrean dagoen Ekonomi Ituna, eta berria negoziatu behar da Estatuarekin. Baina, ba al dakigu benetan zer den Ekonomi Ituna? Eta nondik datorren? Esan al dezakegu zer-nolako eragina duen guregan edo nola negoziatzen den kupoa? Galdera horien erantzunak eta askoz ere informazio gehiago prestatu ditugu zuretzat oraingo erreportajearen. Badakigu gai latza eta korapilatsua dela hau, baina zin egiten dizuegu ahaleginak egin ditugula, gehienok ulertzeko modukoa izan dadin.

13. or.

EZTABAIDA

Gero eta ume gutxiago jaiotzen omen da Euskadin. Zer dela-eta? Zer egin daiteke ume-kopuruak gora egiteko?

Gutxi al gara Euskadiko biztanleak? Gero eta gutxiago? Gure gizarteak eskatzen dituen zerbitzuak ordaintzeko adina zergadun izango al gara datozen urteetan? Horrelako kezak darabiltzagu, jaiotza-tasari begira jartzen garenean. Horregatik, zenbait lagunen iritziak bildu nahi izan ditugu, gai honek eduki ditzakeen alderdi guztiak erakusteko asmoz; eta jaso, bizimodu modernoari buruzko hainbat gogoeta ere jaso ditugu erantzunetan.

20. or.

5

Hizkuntza eskakizunak gaztelaniaz ere ezarri nahian?

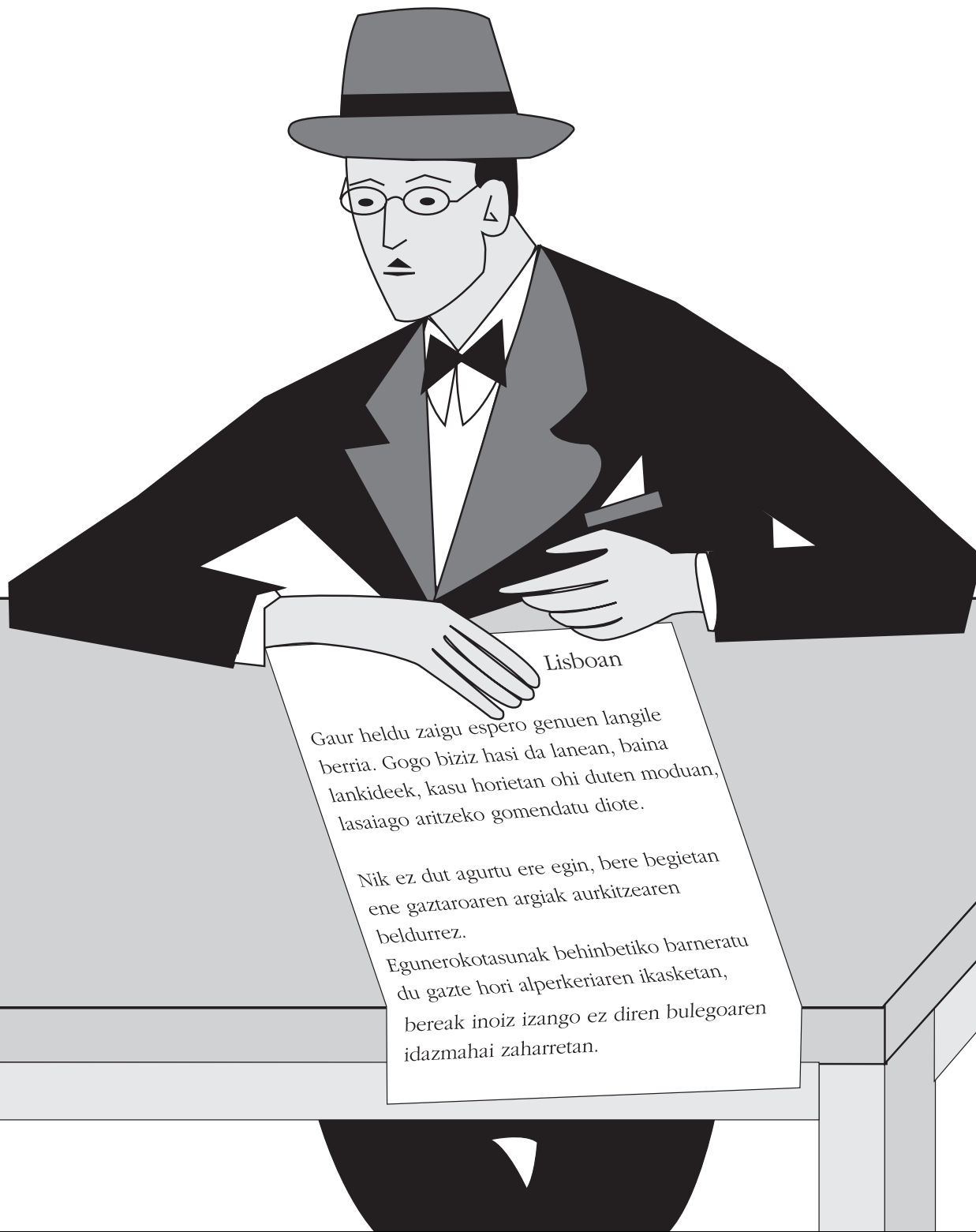
12

Noiz arte gaztelaniaren morroi, euskarazko hitzak sortzeko orduan?

22

Joxerra Gartzia Jendaurrean tajuz hitz egiten jakitea, arraskataren giltza.

FUNTZIONARIO BATEN EGUNKARIA

Lisboan

Gaur heldu zaigu espero genuen langile berria. Gogo biziz hasi da lanean, baina lankideek, kasu horietan ohi duten moduan, lasaiago aritzeko gomendatu diote.

Nik ez dut agurtu ere egin, bere begietan ene gaztaroaren argiak aurkitzearen beldurrez.

Egunerokotasunak behinbetiko barneratu du gazte hori alperkeriaren ikasketan, bereak inoiz izango ez diren bulegoaren idazmahai zaharretan.

PAPER
BIRZIKLATUA

Zuzendaritza:
Herri Arduralaritzaren Euskal Erakundea (IVAP)

Koordinatzailea:
Joseba Lozano

Diseinua, fotokonposaketa eta inprimaketa: Itxaropena S.A.

Marrakial: Concetta Probanza

Zenbaki honetako lankideak:
Jon Agirre, Alberto Atxabal, Luis Elizondo, Edorta España, Txema Garcia-Viana, Joserra Gartzia, Jakes Goikoetxea, Aitor Gorostiza, Enrike Gorrotxategi, Xabier Iriondo, Mikel Irizar, Maite Lopetegui, Joseba Lozano, Luma, Fernando Morillo, Cristina Puelles, Dorleta Ugarteburu.

ADMINISTRAZIOA EUSKARAZ
aldizkarian argiratutako artikulua berridatz daitezke, bai osorik, bai zatika, baina artikulua nondik ateratzen diren aipatu behar da beti.

ADMINISTRAZIOA EUSKARAZ
aldizkariak ez ditu derrigorrez bere egiten artikulua eta kolaborazioetan agertzen diren iritzirik.

ADMINISTRAZIOA EUSKARAZ

Legezko Gordailua: BI-1141-93. **Egilea:** Herri Arduralaritzaren Euskal Erakundea Donostia-San Sebastián 1. 01010 VITORIA-GASTEIZ. Tel. 945 01 76 00. /http://www.ivap.org

PERTSONAIA

Sebastian Lizaso: "Gorputzak eta buruak agoantatu bitartean jarraituko dut"

Joxe Lizasoren semea, bertsoak eta bertso giroa oso gaztetatik dastatu ditu gurasoen tabernan, Landeta auzoan, hura baitzen Azpeitiko bertsolari eta bertsoszaleen bilgunea. 1986an Euskal Herriko txapel-dun eta beste bitan txapeldunorde, plazarik plaza darama bizitza erdia, Montecristoa -beti- eta Andoni Egaña -gehienetan- lagun. Gaur egun publizitate-komertziala da *Euskaldunon Egunkarian*.

Hitz egiten bezain pronto ikasi omen zenuen bertsoan.

Ez, gertatzen da etxean bertsolaritza betidanik ezagutu dudala. Gurasoek taberna zuten eta Azpeitiko erreferentzia zen bertso kontuetarako. Jende asko bertaratzen zen, garai hartan bertso asko kantatzen ziren eta bertsotarako grina sartzen joan zitzaian.

Soldadutzan ere, Kanarietan, bertsoak kantatzen zenituen Euskal Herriko arrantzaleentzat, ezta?

Euskal Herriko kostaldean ezin zen hegaluzerik harrapatu eta bertako arrantzaleak Kanarietara joan ziren arrantzara: Oriokoak, Getarikoak, Mutrikukoak, Ondarrukoak, Bermeokoak... Askok ezagutzen nituen eta ia egunero elkartu eta bertsoan aritzen nintzen.

**Plazagizona, hiztuna, jendearekin tratatze-
ra ohitua... Hala ere, egin zizuten gutun
astral batek zioenez, gutxi ezagutzen zai-
tuzte benetan.**

Herriz herri dabilen bertsolariak jendearekin harremana izan behar du. Ez du balio bertso saiora joan, bertsoak bota eta alde egiteak; jendeak ez du onartzen. Gertatzen da horrela zabiltzanean ez duzula agertzen zu benetan nolakoa zaren. Ezagutzen nautenek ondo ezagutzen naute; beste askok, berriz, nire irudi bat dute.

Bertsolari aldizkariak zioen Egaña eta biok "superbertsolariak" zinetela. Bertsolari gutxi izango dute zuek adinako trotea, ezta?

Batzuetan gogorra izaten da, baina ohituta gaude. Gogorrena da asteburuko martxa asteartean edo asteazkenean hasten denean. Ez gara "superbertsolariak", baina bertsolaritzari garrantzi handia ematen diogu eta ez dakigu ezetz esaten. Gorputzak eta buruak agoantatu behar dute eta agoantatu bitartean, jarraituko dugu.

Nor da bikote hobea: Andoni Egaña edo 4 zenbakiko Montecristoa?

Normalean, zorionez, biak batera izaten dira.

Egaña zer da zuzentzat: bikote artistikoa, anaia modukoa, konplizea...?

Andonirekin asko ibiltzen naiz. Saioren %80 elkarrekin egiten ditugu. Oso diferenteak gara eta hor dago koska: oso diferenteak, baina elkarren osagarri bihurtu gara azkenerako. Andoni bikote artistikoa, konplizea eta konfiantzazko laguna da neurri berean. Jardunaren poderioz, gure arteko harremana ez da bertsoetara mugatzen.

Euskal Herriko txoko guztiak eta txoko guztietan norbait ezagutzen omen duzu.

Jende asko ezagutzen dut eta askotan gogoratzen ditut izenak eta aurpegiak. Jendeak estimatzen du zuek ere bera ezagutzea. Bertsolariak artxibo handia eduki behar du.

Telefonoak gogoratzeko ere ez omen duzu agenda elektronikorik behar.

Telefonoak eta auto matrikulak buruan gordetzeko ez dut aparteko zailtasunik.

Zer da bertsolaria? Bardoa, olerkaria, kantaria, antzezlea, titiriteroa, filosofoa...

Aditu batzuen iritziz, bertsolaria "poeta nazionala" da. Nik uste dut bertsolariak denetik piska bat duela, eta bertsolaria postrea balitz, mazedonia izango litzatekeela.

Pello Esnaen esanetan, "diesel motorea" zara bertsoan: "Kostako zaio berotzen, baina behin berotuz gero, primeran joango da neke eta gorabehera handirik gabe. Zenbat eta gehiago ibili, orduan eta hobeto".

Beti ez da horrela izaten. Pellok hori esan zuen 1997ko txapelketako finalari buruz hitz egitean. Nire ezaugarri nagusienetako bat da ez dudala gorabehera handirik, mailari eusten diodala jauzi handirik eman gabe baina zulo-erori gabe.

Jakes Goikoetxea
Kazetaria

Teknologia ere etsai?

Euskara pixkanaka baina denbora gutxian hainbat esparrutan sartu omen da. Etxe-zotetik kalera, eskolara, unibertsitatera, administrazioa etabarretara ateratu dugu. Bada baina erabat berdindu ezin duen koska: teknologia. Hona, bestela, urtarrean gertatutako bitxikeria bat.

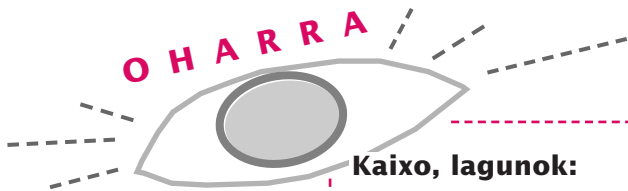
Bilboko Udalaren Bilbobus zerbitzuak makina berriak ipini zituen zenbait geralekutan autobusen zirkulazioari buruzko argibideak eskaintzeko, autobusek geraleku batetik bestera heltzeko behar duten denbora, atzeratuta dabilzan eta antzeko informazioa emateko. Lehenengo pantailan, hizkuntza aukera dezakezu. Hor agertzen zaizkizu txukun-txukun "español", "français", "english" eta "deustch". "Euskara" behar duen tokian zer da eta "dakit".

Honezkeror bait gogoratu da itzultzaileon arbasoez. Hankasartzeak izango ditugu baina, tira, txarrenak ere jakingo du nonbait hizkuntzaren izena (akademikoa eta akademiaz

kanpokoak). Arazoa ez da itzulpenarena, ez, teknologiaren broma bihurria baino; itzulpen txarrak oraingoan emaitza hobea lor zezakeen.

Izan ere, pantaila horretan osorik agertu behar zuten testuak hauek ziren "hablo español", "je parle français"... "euskaraz dakit". Hala zeuden prestatuta behintzat. Heldu da eguna, biztu dituzte zoriarekin trasteok eta...ahor...esaldi bakoitzeko azken berba bakarrik onartu. Gainontzeko hizkuntzatan azken hitz hori hizkuntzaren beraren izena izanik, ez du ezelako arazorik sortu. Gurean, aldiz, horretan ere aldrebes. Eta lehen esan dudan bezala, behingoagatik bada ere, itzulpen kaxkarrak emaitza itxurosoagoa izan zezakeen. Sikeraz "dakit euskara" itzuli bagenu, inor enteratu ez eta teknologia ere alde. Zer diren kontuak.

**Manu Ormazabal
Bilbo**

Kaixo, lagunok:

Lantokia berriki aldatu baduzue edo aldatzekotan baldin bazaudete (lekualdatze-lehiaketa edo beste zeozer dela medio), gogoratu ahalik eta lasterren jakinarazi behar dizkiguzuela zuen helbide berriak, aldizkaria eskuratzen jarraitu ahal izateko.

JOXERRA INTERÍNEZ

BEHIN BEHINEKO FUNTZIONARIOA

www.go.to/interinez

Gutunak makinaz idatzi eta, gehienez ere, 15 lerro izango dituzte. Gutunarekin batera, nahitaez, igorlearen izen-abizenak eta NANA adierazi beharko dira. Jasotako gutunak ez dira itzuliko. Toki-arazorik izanez gero, ADMINISTRAZIOA EUSKARAZ aldizkariak eskubide osoa izango du gutunak laburtuta argitaratzeko. Halaber, ADMINISTRAZIOA EUSKARAZ aldizkariak bere erantzuna eman ahaliko du sail honetan bertan.

"QUOD QUISQUE IURIS IN ALTERUM STATUIT, EODEM ET IPSE UTE DEBIT"

(Digesto, Lib.2, Tit. 2)

Hizkuntza eskakizunez hitz egiten denean, normalean euskarari buruz hitz egiten da; Euskal Autonomia Erkidegoan, bertako agintariek ezarri duten derrigortasun maltzurraz hitz egiten da, derrigortasun maltzur horrek dakarren diskriminazioaz hitz egiten da, hizkuntza fundamentalismoaz hitz egiten da, ipar aldeko barbaroen administrazioek, nolabaiteko kapritxoz, funtzio publikoan lan egin nahi duen orori edozein modutan ezartzen dion hizkuntza –koofizial?– bat ezagutzeko exijentzia zentzugabeaz hitz egiten da.

Bitartean, hizkuntza eskakizun horiek ezartzeaz arduratzen diren agintari eta teknikariek lanpostuz lanpostu eta zereginenez zeregin argudiatu behar izaten dituzte eskakizunok, legez kontraktatzat jo ez ditzaten.

Auzitegi Gorenak 1998ko urriaren 13ko (Az.7695) epai batean honela esan zuen "...la actual doctrina legal sobre la materia se encuentra recogida en Sentencia de 22 de julio 1996 (RJ 1996\5740) y puede resumirse en los siguientes puntos: primero, que el principio general sigue siendo el que pueda valorarse como mérito no eliminatorio el conocimiento de lenguas españolas diferentes del castellano; segundo, que para concretas y determinadas plazas los poderes públicos competentes pueden darle dicho carácter eliminatorio a la prueba de conocimiento del idioma cooficial de la respectiva comunidad autónoma; tercero, que la finalidad de esta excepción al principio general es la de proveer a la presencia en la administración de personal de habla de lengua vernácula, como modo de garantizar el derecho de usarla por parte de los ciudadanos de la respectiva Comunidad; cuarto, que la apreciación del cumplimiento de esta concreta finalidad obliga a **considerar discriminatoria la mencionada exigencia cuando se imponga para cubrir plazas que no estén directamente vinculadas a la utilización por los administrados de las lenguas de su Comunidad Autónoma (...)** lo que a su vez implica **la necesidad de valorar en cada caso las funciones que sean competencia de la plaza que pretenda cubrirse**, así como el conjunto de funcionarios a los que corresponda un determinado servicio, de manera que en las que se aprecie la concurrencia de la perturbación mencionada pueda garantizarse que alguno de los funcionarios habla el idioma peculiar de la comunidad (...); quinto, que cuando no medie alguna de estas circunstancias, sigue siendo plenamente aplicable la constante tesis jurisprudencial que considera discriminatoria la exigencia del conocimiento de los idiomas de las comunidades autónomas con carácter obligatorio, expreso o implícito".

Bada, bitartean, Europako Batasunak, zuzentarau baten bidez, langileen zirkulazio askea funtzio publikoan ere ezartzeko neurriak hartu ditu, estatu guztiek aplikatu beharreko neurriak, hain zuzen ere. Zuzentarau hori Espainian ezartzeko, Espainiako gobernuak 800/1995 Errege Dekretua onartu zuen, eta dekretu horretan Europako herritarrentzako lanpostuak zerrendatu zituen. Europako herritarrek bete ditzaketen

lanpostuen artean honako hauek agertzen dira, besteak beste: unibertsitateko katedradunak, laborategietako ikertzaileak eta gutunak sailkatzeko eta banatzeko administrari laguntzaileak.

Baina Errege Dekretu honek badu beste xedapen interesgarri bat: 6. artikulua. Artikulu horren arabera, espainiarrak ez diren hautagaiek gaztelaniaz badakitela ziurtatu behar dute. Hautaketa probak egiteko modua nahikoa argi gelditzen ez bada, hautaketa prozesuetan gaztelaniaren ezagutza egiaztatze azterketak tartekatuko dira, beti ere proba derrigorrezkoak eta baztertzailak.

Gaztelaniaren ezagutza proba horiek, azken batean, hizkuntza eskakizun bat baino ez dira, lanpostu guztietan ezarri beharrekoak. Eta ez edonolako hizkuntza eskakizuna, izan ere Errege Dekretuak dioenez, azterketa horiek "Diploma Superior de Español como Lengua Extranjera" titulua lortzeko gainditu beharreko proba idatzizkoen (bi) eta ahozkoen (bat) parekoak izango dira (gure 3. hizkuntza eskakizuna, gutxi gorabehera).

Norbaitek entzun al du hizkuntza eskakizun horren aurkako hitzik? Norbaitek irakurri al du hizkuntza eskakizuna administratuaekin harremanetan dagoen lanpostuetan soilik ezarri daitekeela agintzen duen epairik? Edo hizkuntza eskakizuna ezartzerakoan lanpostuaren eginkizunak zeintzuk diren aztertu behar dela dioen doktrinarik? Zer diote orain arte aldarrikatu dutenek euskal administrazioan lan egiteko gehiago balio duela euskaraz jakiteak lanposturako benetako gaitasunak baino?

Gaztelaniazko hizkuntza eskakizuna lanpostu guztiei ezartzen zaion derrigortasuna da. Ez dago zertan ibili lanpostu horien zereginak zeintzuk diren ikertzen, ez dago zertan jakin lanpostu horren harreman-sarea zein den –gutunak sailkatzeko orduan zein harreman daukate administrari laguntzaileek herritarrekin?–. Kasu honetan, administrazio bateko langile izateko, administrazioaren hizkuntza ofiziala jakitea ezinbestekoa dela ulertzen da, besterik gabe.

Ez dut auzitan jarriko, ez, Auzitegi Gorenaren doktrina legala, baina hizkuntza batentzat ezargarri dena beste batentzat ere ezargarri izatea eska dezakegu. Justinianok bere bilduman jasota utzi zuen moduan "*besteentzat zuzenbidea ezartzen duenak, beretzat ere ezarria uzten baitu*". Agian, Europako herritarrak guregana etortzeak, beste hainbat abantaila kulturaleraino, auzi honetan zer pentsatua emango die Espainiako gobernuko agintariei eta Auzitegi Goreneko epaileei. Baina bitartean, euskararen eta gaztelaniaren egoera desberdina ikusirik, norbaitek azaldu beharko digu koofizialtasunaren edukia zein den, gutariko askok, antza denez, gaizki ulertu baitugu.

Xabier Iriondo
HAEEKo teknikaria

GOIENA komunikazio egitasmoa

DEBAGOIENA ETA KOMUNIKAZIOA

Lehen Deba Garaia eta gaur Debagoiena den honetan, badira sei aldizkari eta gehigarri bat, bi irrati eta bi telebista, euskara hutsez dihardutenak. Hau da, eskualdeak dagoeneko sen berezia erakutsi du hurbileko komunikazioa euskaraz garatzeko. Aitzindari izan diren hedabideak hemen sortu izanak badu zerikusirik honetan, eta eskualdearen beste ezaugarri batzuk ere bai seguruenik. Luzeegi joko luke, ordea, zergatien azterketak eta, gero azalduko dudan bezala, ez du aurrera begira garrantzi berezirik. Labur, azken hamarkadan Debagoiengan komunikazio zutabe sendoak sortu dira.

Eta GOIENA egitasmoa zutabe horietan oinarritzen den egitura da, lehengoa sendotu, hobetu eta osatzera datorrena. Lehiarik gabe eta elkarlanean. Ez dute alferrik egitasmoa sinatu goiko hedabide guztien sortzaile izan diren zazpi elkarteek.

INFORMAZIOAREN GIZARTEA

Egitasmoaren sorreran diagnostiko bat egin da. Etorkizuneko mundua informazioarena da, airez edo kablez iritsiko zaizkigun iturriak ugaldugingo dira, biderkatu, gaurko kopuruak barregarri uzteraino. Eta iturri berriak, orobat, euskara ez diren hizkuntzetan eta gureak ez diren edukiekin etorriko dira. Horrek ekar lezake, denboraren joanean, gure nortasun kolektiboaren ezaugarrien ahultzea, eta igoal ezabatzea. Desagertzearen omen diren hizkuntza horietako bat da, agian, euskara...

Litekeena bai, baina ez derrigorrezkoa. Gu, behintzat, arrisku horri aurre egiteko prest gaude, ahaleginaren faltan ez dugu kontzientzian zorrik nahi. Indarrak batuz eta baliabideak optimizatuz, posible ikusten dugu informazioaren gizartean gure hizkuntza eta nortasunari kopuruz nahikoa eta kalitatez duina izango den presentzia ziurtatzea.

EGITASMOAREN EZAUGARRIAK

• Osotasuna

Komunikazioaren arlo guztiak jorratu behar dira, hala tradizionalak –prentsa, irrati eta telebista, nola berriak –telematika–. Multimedia antolaketa baliatuz, hurbileko komunikazioaren esparrua betetzea da helburua, hiritarren premiak asetzeko gai izatea.

• Eskualdetasuna

Antzuola, Aramaio, Aretxabaleta, Arrasate, Bergara, Elgeta, Eskoriatza, Gatzaga eta Oñatik osatutako eskualdea izango da jardun eremua. Antolaketarako neurri egokia da, eta baliabideak optimizatzeak aukera dakar. Hala ere, hedabide guztiak ez dira eskualdekoak izango, herrikoak ere egongo dira. Aldiz, jardun eremua eskualdea izango da baina hedapena nazionala izan daiteke, edo zabalagoa, sareak erabiliz.

• Oinarri sozialeko enpresa egitura

Hedabideen kudeaketak enpresa moldeak eskatzen ditu, efizientzia lortuko bada, eta enpresa egitura posibleetan kooperatibarena aukeratu da. Kooperatibaren arduradun nagusiak oinarri sozialeko elkarteak izango dira, euskara elkarteak nagusiki, helburuak ziurtatze aldera. Elkarte sinatzaileen bazarrek egitasmoa onartu ondoren, GOIENAK bi mila herritar baino gehiagoren sostengua du.

• Administrazioekin elkarlana

Orain artekoari eutsiz, eta helburuak interes orokorrari lotuta daudenez, administrazioak laguntzaile izango dira egitasmoa gauzatzekoan. Eskainiko diren zerbitzuen truke, udalek urteko diru laguntzak emango dituzte, eta kooperatibaren bazkide izateko aukera izango dute. Aldundia eta Jaurlaritzaren artean, azpiegitura, lege eta plangintza kontuak bideratu behar lituzkete. Dena den, GOIENAK ahalik eta autofinanziazio mailarik altuena lortu nahi du, diru iturri propioak landuz.

Erreferentzia gisa, gaurko hedabideen autofinanziazioa %50etik gorakoa da, batez beste.

GOIENA ETA DOLLY

Debagoieneko eredia lantzeko orduan, ez dugu irlarik egin nahi izan eta gurea marko orokorraren baitan kokatzen ahalegindu gara. Gipuzkoako Aldundiari eta Eusko Jaurlaritzari euskarazko komunikazioa garatzeko plan bat presta dezaten aholkatu diegu, eta gure laguntza eskaini. GOIENA sorrarazi duen diagnostikoan bat

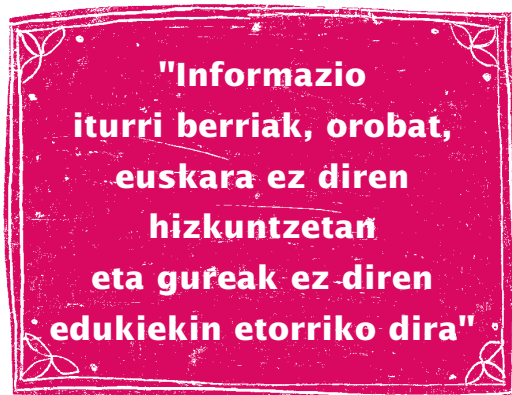
datoz, eta euskarazko hedabideak garatzeko premia guk bezain garbi ikusten dute. Kontua litzateke, GOIENA eltzea Debagoieneko sutan jartzea, nolakoa den probatzeko, eta egokia balitz, beste eskualde batzuetan gisa bereko egitasmoak abiatzea.

Klonatu? Ezinezkoa da. GOIENA ez da Dolly ardia. Baina eredia izan daiteke, margolari bakoitzak bere estiloa emanaz margotzen duen gorputz biluziaren antzera.

Eta eredia batetik bestera eramangarria ez dela uste duenarentzat, bi hitz. Eskualdearen ezaugarri bereziak beharrezkoak izan badira egindakoa egiteko eta eredu berria sortzeko, ez litzateke gauza berezirik behar eredia beste eskualde batera egokitzeak. Zailtasun txikiagoak lituzke egokitzeak sortzeko baino, are txikiagoak, lan hori plan orokor baten baitan eta administrazioen aurretiko laguntzaz egiten bada.

Erronka kilikagarria dugu aurrean. Bidean datorren uholdean ez gaitzen itto, jakingo al dugu lehiakidea eta laguna bereizten, eta asmatuko al dugu lagunak lankide bihurtzen!

Mikel Irizar
Kazetaria

O altitudo! (ameskeriak)

—Gutun hau, bidaltzeko. Eta beste hau, seilua jartzeko, mesedez.

Lan mekanikoa da, noski, eta ez dut zertan asko pentsatu. Horrela hartuta, txarragorik izan zitekeen. Askoz txarragorik, badakit. Baina ohikeria zama latzegia bilakatu da niretzat. Hain gutxi baitira benaz oroigarriak diren uneak funtzionario baten bizitzan! Ni bezalako funtzionario baten bizitzan, bederen.

—Aizu! Aizu, faborez, presa dut. Jarriko didazu seilua behingoz?

Beharko. Nire lana da. Nire odola, adrenalina urriko gune bihurtzen duen lana. Hara! Hor da Lorena. Hor dator nire maitea, nire salbamena! Bat, bi... lau. Laugarren dago errenkan eta beste bi leihatila dago. Erne ibili beharko dut.

—Tori. Hurrengoa mesedez! —oihukatu dut. Andre bat hurbildu zait.

Ez, ez, Lorenak ez daki nire maitea denik. Ez oraingoz, edolabere. Baina jakingo du. Maiz etortzen da bere ohiko gutuna bidaltzera, nik ederresten diodan bitartean. Fidiasek berak zizelatu dirudi: purua, leuna... marmolezkoa. Diren eta ez diren zer guztien jainkosa panpoxena bailitzan.

Bi geratzen dira errenkan orain. Ea atso zahar hau gainetik kentzen dudan behingoz. Ez, ezin da bidalitako gutunik atzera berreskuratu. Bai, ziur nago. Ez dagoela esku-biderik? Beno, litekeena da. *Dura lex, ene andrea, sed lex.*

—Zer?

Puta hutsa dela legea. Eta gu, bere zerbitzari leialak eta burumakurrak. Kasu! Ia deskuidatu naiz.

—Hurrengoa, mesedez —bota dut arrapaladan, aurreko andrea antzarak ferratzera bidali ondoren. Eta nigana etorri da Lorena! Gutuna luzatu dit, ohi legez. Erdiragarria. Edertasun irrazionala du, mitologikoa. Zerbait esango diot? Oldartuko naiz? *Carpe diem* behingoz (eutsi potroak, motel, eta segiok!). Baina...

—Tori bueltak —eta ez naiz besterik josteko gauza izan. Errukarria. Ordea, betiko leloaz kontsolatu naiz; *errare humanum est* (nire erreinua aitzakia batengatik!).

Bai, badakit. Esan didate ja hamaika aldiz; eramanezina naizela nire latinkeriak behin eta berriro jaurtitzean. Baina, demontre, zuzenbide ikasketetan xahututako urteetatik geratzen zaidan gauza bakarrenetarikoa da. Nolabaiteko etekina atera beharko diet, ez? Zertarako ikasi nituen, bestela? Baina badoa. Badoa nire maitea. *Res, non verba* (utzi lelokeriak eta mugi, ostia!). Zer edo zer esan behar nion! Kale, ordea. Putza.

Postetxea ixteko ordua ere iritsi da, azkenean. Gutunak banantzea tokatu zait gaur. Hau hona, hura hara hasi naiz, eskutitzak helbideen arabera ordenatzen. Eta ustekabea, Lorenarena ikusi dut. Ez dut birritan pentsatu. Disimuluz jaso dut burua, eta lankideak non dabilzan aztertu; nor bere baitan. Di-da sartu dut patrikan.

Joxe Mujika, zioen helbideak. Ireki egin dut kontu handiz eta esaten zuena irakurtzen hasi: tar-tar-tar... ariketak... tar-tar-tar... ez dakit nongo euskaltegia... Euskaltegirako ariketak ziren! Ez nuen horixe espero. Gutunez egindako euska-

ra-ikastaro modukoren bat zen. Bitxia iruditu zait, baina nork jakin; Jainkoarenak bezala, ezin asmatuzkoak dira euskara ikasteko bideak. Joño, joño, akatsak zituen nire Lorenak, eta nabariak batzuk. Nik harra-patzeko modukoak bai, behintzat. Haiek zuzentzea erabaki dut eta ondoren zegokion jatorrizko helbidera igortzea.

Hainbat egunetan errepikatu nuen prozedura bera. Bere gutuna hartu, zuzendu, eta atzera bidali. Ez diot txintik ere esango, ostera. Dena dela, badut kontu honek guztiak mozkin politak ahalbidetuko dizkidan susmo azalgaitza. Azalgaitza eta beno, arras zentzugabea. Nola esango nuke, beti izan dut *kosmos* baten gaineko sinesmen lauso modukoa. Hots, denak orde-na ezkutua duen sentsazioa. *Karma* deritzote zenbaitek: egiten den edozerk, dagokion ordaina jasotzen duela, alegia. Eta nire ordaina Lorena bera izango da, logika guztien gainetik. Izan ere, *omnia vincit amor* (ameslarien zartakoa kristorena izango da).

—Seiluak nahiko nituzke. Mila pezeta seiluetan.

Heldu gizona, mila pezeta. Lan madarikatua haxe. Hau nahi dut, beste hori behar dut... ez didate bakean pentsatzen uzten. Lorenaz ari nintzen. Eta hara, han dakusat, hurbiltzen. Ez, berak ez daki, baina patuaren eraginez bion arteko katea magikoa loratuko da eta nirea izango da. Eta ni berea, noski. Unibertsoaren oreka kontuak; nik isilpean lagundu eta bera nitaz maitemindu. Ezer ederragorik!

Baina, baina, zorigaitza! Nor da berarekin datorren tipo hori? Gerritik heldu ez du, ba! Ez-ez-ez-ez-ez. Musua eman dio! Nire Lorenak musua eman dio eta nolakoa gañera!

—Ezin dut oraindik sinetsi —entzun diot Lorenari— Euskarazko ariketa batzuk direla eta... Uste dut betidanik egon naizela zu bezalako baten zain. Zure zain. Orain arte ez banekien ere.

—Niri ere antzekoa iruditzen zait. Xelebrea, e? Zure ariketen bat-bateko hobekuntzak ni harritzea, zoriontzeko deitu, eta biok elkar ezagutu izana.

—Bai. Patua, nonbait —azaldu du Lorenak.

Patua? Bai, nik behartutako zori urdanga! *Sic transit gloria mundi* (porkulo hartzera dena), ergela halakoa. Nire maitea betiko galdua, *ad calendas graecas* (akabo, txo. Hau ez zegok konpontzerik). Urduri nagoenean, borborka hasten zait latina, antza [Freudek teoria interesgarririk izango zuen honen inguruan, ziur. Frustrazio sexuala eta horrelakoak. Eta asmatu egingo luke putaseme lohi horrek].

Kaka. Arnasbehar bortitza jasan dut une batez, pentsa daitekeenez. Berehala zuzpertz naiz, haatik. Ze pena. Lorena gajoa. Berak ez daki, eta ez du jakingo, ez duela inork nik adina maitatuko. Inoiz. Baina nik aitzitik, gutunak bidaltzen dituzten neskak ederrak egunero maita nitzakeela. Ba, izorra bedi, aizuz. Hobeto pentsa dezala hurrengoan.

Acta est fabula (ospa! Hau amaitu da eta)

Fernando Morillo
Idazlea

Mundua on line

www.euskadi.net/euskara

Eusko Jaurlaritzako Hizkuntza Politikarako Sailordetzak kudeatzen duen euskarari buruzko webgunea martxan jarri zen martxoaren hasieran. Bertan euskarari eta hizkuntza-politikari buruzko informazio ugari eskuratzeko aukera dago.

Webgune hau dinamiko eta bizia izateko asmoarekin sortu zen, eta horretarako, etengabe berritu, osatu eta eguneratuko da. Egitasmo horrekin, paperean dauden agiriak eta lanak euskarri informatikora ekartzearen aldeko apustua egin du HPSK, eta berdin egingo du bestelako materialekin ere, paperean zabaltzea garestiegi gertatzen denean. Horrela, dirua aurrezteaz gain, herritarrei informazioa helarazteko denbora-tartea ere murriztu egingo da.

Besteak beste, honako eduki hauek ditu webguneak: hizkuntzaren aurkezpena, euskararen historia, bilakaera soziolinguistikoa, euskararen araubidea, hizkuntza-politika (tartean, Euskara Biziberritzeko Plan Nagusia), argitalpenak (*Bidegileak*, *Literatura Unibertsala*, *Klasikoak*, *Hitzaro-Lengua Viva*), toponimia, euskara lantzeko tresnak (zuzentzaile ortografikoa, hiztegiak, Euskalterm, Kapsula), eremu urriko hizkuntzen azalpena, eta euskararekin lotutako ekitaldien gaineko berriak.

www.habe.org

HABE erakundeak eta Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak **Habenet** sarea sortu dute. Sare telematiko honek bi asmo nagusi ditu: alde batetik, helduen euskalduntzeari eta alfabetatzeari laguntza ematea; eta bestetik, euskara, eta euskararen irakaskuntza informazioaren teknologia berrietan txertatzea, hori guztia Euskara Biziberritzeko Plan Nagusian aurreikusten baita.

Teknologia berriek eskaintzen dituzten baliabideak aprobetxaturik, HABEk tresna indartsu bat sortu nahi izan du euskalduntze eta alfabetatzearen arloan ari diren guztiontzat. Habenet sare telematiko honek 140 euskaltegiri, 1.800 irakasleri eta 50.000 ikasleri emango die zerbitzu zuzena, eta herritar guztientzat egongo da irekita.

Habenet bi sarek osatzen dute:

Bata webgunea da, kanpora begirakoa, eta, beraz, edonork erabiltzeko modukoa Interneten bidez, www.habe.org helbidean.

Bestea Intranet sare bat da, helduak euskalduntzen eta alfabetatzen ari direnen jarduna errazteko eta hobetzeko egina. Honek erabiltzaile jakinak izango ditu: euskaltegietako eta HABEko langileak, batez ere. Eta horiekin batera, etorkizunean, baita ikasleak ere.

Oso zerbitzu desberdinak eskaintzen dituzte batak eta besteak, baina elkarren osagarri dira biak.

Horrela, www.habe.org helbidean –kanporako webean, alegia– HABEri eta euskaltegiei buruzko informazioa, eta HABEk eskaintzen dituen zenbait zerbitzu eskura ditu edozein herritarrek. Bertan dira, esate baterako: matrikulazioari buruzko informazioa, erreserba eta aurrematrikularako sarbidea, EGArako matrikula eta emaitzetara iristeko bidea, euskaltegietako jardueraren indikatzaileak, HABEren argitalpenak, liburutegirako sarbidea, didaktika-zerbitzua, eta abar.

Beste sareak, lanerako sareak, Intranet baten itxura dauka eta ez du aurrekoaren antzik. Honetan sei atal nagusi bereiz ditzakegu: harremanak, administrazioa, boletinak, prestakuntza, fototeka eta materiala.

Luis Elizondo
luis-elizondo@ivap.es

Jon Bilbaoren euskal gaien fondo bibliografikoa Bizkaiko Foru Liburutegian

Jon Bilbao irakasle eta historialariaren euskal gaien fondo bibliografikoa Bizkaiko Foru Liburutegiaren esku gelditu da. Milaka liburu, ohar, dokumentu eta argazki osatzen duten fondoa kontsulta daiteke bertan, eta baita Jon Bilbaok berak egindako *Eusko Bibliographia* lana ere.

Euskaltzaindiak hitzarmen bat sinatu du instituzioekin

Euskaltzaindiak hitzarmen bat sinatu du Eusko Jaurlaritzarekin, Araba, Bizkaia eta Gipuzkoako foru aldundiekin eta Nafarroako Gobernuarekin. Hitzarmenaren bidez, datozen bost urteetan dirulaguntzak jasoko ditu Euskaltzaindiak, eta horiei esker, informatikako azpiegitura sortu ahal izango du eta baita zenbait material Interneten jarri. Bestalde, Trebiñoko Udalak hala eskatuta, Trebiñoko Konterriko herrien euskal izendegia ere egingo du.

Euskara Biziberritzeko Plan Nagusia Bizkaian

Bizkaiko Foru Aldundiak bultzatuko duen plan nagusi honek bi esparru nagusi izango ditu: Foru Aldundia bera, eta Foru Aldunditik kanpokoa. Foru Aldunditik kanpo euskararen erabilera sustatzeko egitasmoak bultzatuko dira udal, erakunde eta gizarte arloko hainbat elkarterekin batera. Plan honetan, bizkaiera indartzeko ekimenek ere garrantzi handia izango dute.

Labirintoa

Parabola soil bat akaso

Orain, zaharra naizen honetan, labirinto hura urruneko kontua legez gogoratzen dut, nahiz eta jakin ez dela hain aspaldikoa...

Egun batean begiak zabaldu eta nire burua bertan ikusi nuen. Bi hormatzarrek mugatzen zuten, aldi oro, nire aurretik sigi-saga lerratzen zen korridore amaigabe hura. Isiltasun lodiarik, iluntasuna, hotza (eta aurki monotoniarik latzena ere) erantsi zitzaizkion, inoiz irudika litekeen paisaiarik mortuena osatuz.

Hamaika aldiz galdetu nion nire buruari, biziena baino herioren partekoagoa zen eremu hartara nola iritsi nintzen, non nengoen edo nondik etorri nintzen. Eta nire gogoan zeutzan galdera haiek, erantzunik ezean eta denboraren poderioz, kamustu eta berdindu egin ziren, harik eta egun batean erabat deuseztatu ziren arte.

Edonork pentsa dezake, noski, nire burua egoera lazgarri bezain absurdu hartan gatibu egonik, zuhertasunari nekez euts niezaiokeela eta, berandu baino lehen, ezinbestean, erotu egingo nintzela. Eta, zinez, hala izango zen haiengatik izan ez balitz.

Bai, labirintoa deskribatzerakoan ez dut *bakardade* hitza erabili; neu ez bainintzen bakarrik, nahiz eta trantze larri hartan murgildutako bakarra izan.

Hamaika bisaia lerratzen baitziren korridorearen alde banatan irribarrez, harriaren baitan zizelaturik bezala. Eta adeitasunez mintzatzen zitzaizkidan, gauzak galdetu eta, ahopeka, murmurikatu ere egiten zizkidaten. Neu, aldiz, sorgor gelditzen nintzen haiei begira: beren hizkuntza ez bainuen tutik ere ulertzen!! Zenbat bider ez ote nizkien zuzendu nire buruari egindako galdera haixek alfer-alferrik! Nire hitzen aurrean, ez entzuna-rena eginez, barra-barra jarraitzen baitzuten beren kalamatrika ulergaitzaren, irribarrea galdu gabe beti ere.

Horrenbestez, korridore amaigabearen barna aurrera egiten nuen bitartean (zer egin nezakeen bestela?) lehen egiaztapena nireganatu nuen, hots, *ni ez naiz hemengoa, neu arrotza naiz, hemen dagoen arrotz bakarra neu naiz*. Ziurtasun honek, jakina, erabaki bat hartzera behartu ninduen: *inguru honetan biziko banaiz, ezinbestekoa dut bertakoen hizkuntza ikastea nirea* (arrotza eta are arrotzagoa ilunpeko infernu hartan) *betiko ahantziz*.

Eta horrela, pixkanaka-pixkanaka, harrizko begitarte haien hitz ulergaitzak argituz hasi zitzaizkidan, eta labirintoak bere latzean iraunagatik ere, haiei esker aurrera egin nezakeen, beti aurrera...

Labirintoan egun zehatz batez hitz egiteak ez du zentzurik; edozein denbora tarte bereizteko seinalerik erabat ezabaturik gelditzen baitzen monotonia haren oihal ilunaren azpian.

Egun hura, hala ere, egun handia izan zen. Itzalen artetik, nekez bereiziz, figura bat agertu zen. Bere aurpegian nire angustia berbera islaturik ikusi nuen.

Eskua luzatu eta, harrizko pertsonen hizkuntzaz, hitz egin nion kortesiatsua. Lagun hura, ordea, uzkuritu egiten zen nire hitzen aurrean. Orduan, ahalegin handiz, nire lehengo hizkuntzan agurtu nuen. Ezustean, besarkatu egin ninduen, malkoak begian, nire jatorri-hizkuntzaz eskerrak ematen zizkidan bitartean. Neu ere poztu egin nintzen, dagoeneko bi arrotz ginelako, elkari lagun geniezaiokeelako.

Harrizko jendearen hizkuntza irakatsi ere egin nion, esanez, arrotzak ginen aldetik, ezinbestekoa zela bertakoen hizkuntza ikastea.

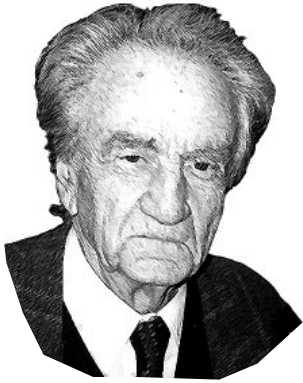
Denbora, astun herrestan, gurekin batera aurrera joan zen. Eta bide hartan lagun gehiago topatu genituen, denek lehengo hizkuntza zaharkituan egiten zuten eta denei irakasten genien berria, *arrotzak garen aldetik bizi ahal izateko ikasi beharrekoa*. Baina arrotz kopurua handituz eta emendatuz joan zen eta, norbait, ahots goraz, aldarrikapen bortitza egin zuen: *agian gurea ez baina beraiena da arrotza!!*

Hasiera batean baieztapen funsgabea zen hura indartu egin zen. Eta jendea beren hizkuntzaz hizketan hasi zitzaien harrizkoei eta hauek, azkar asko, konturatu ziren hura beren hizkuntza ere bazela.

Lehen aldiz, eremu hotz hartan berotasuna sortu zen eta hormatzar gotorrak arraildu egin ziren kanpoko argitasunari bide emanez. Aspaldiko partez egunsenti eder bat marraztu zen zeruan.

Zorigaitzez labirinto osoa ez zen eraitsi. Ba omen daude lehen bezain hotz, ilun eta mortu dirauten zenbait atal oraindino...

Txema García-Viana
Idazlea

Miquel Siguan:

“Hizkuntza gutxituei eutsiko diegu baldin eta prest bagaude gure hizkuntza txikiak bizirauteak dakartzan dedikazioa eta dirutzak ordaintzeko”

Miquel Siguan Bartzelonan jaio zen 1918an. Ingalaterrako *London School of Economics*-en ikasi ondoren, aitzindari izan zen Estatuan industri psikologia ikertzen eta, gizarte-psikologiaren barruan, emigrazioa. 1962an Bartzelonako Unibertsitateko psikologia katedradun izendatu zuten, eta zazpi urte beranduago, unibertsitate bereko Hezkuntza Zientzietako Institutuko zuzendari. Unibertsitatean psikolinguistika, haurren hizkuntza, eta elebitasunarekin zerikusia daukaten arazo guztiak aztertu ditu, eta txostenak eta ikerlanak egin Europako Batasunarentzat eta CSIrentzat. Gaur egun, Bartzelonako Unibertsitateko irakasle emeritu eta Psikologi Fakultateko dekanoa da, *Anuario de Psicología* argitalpenaren koordinatzailea, eta UNESCOren LINGUA-PAX proiektuaren zuzendaria. Europako Akademiako kidea da, eta Genevako eta Euskal Herriko unibertsitateetako *Honoris causa* doktorea.

Ukimenen dauden hizkuntzen artean beti sortzen al da diglosia?

Argi dago hizkuntz arazoek beti sortzen dituztela istiluak eta tirabirak, bai gure inguruan, bai beste leku askotan. Hizkuntzak, maiz, hiztun-taldearen nortasunaren ikur gisa hartzen dira, eta beraz, ez da harriztekoa aldi berean aldeko jarrerak eta sesioak sortaraztea.

Zuk tipologia bat sortu duzu ukimenen dauden hizkuntzak aztertzeke. Zertan datza tipologia hori?

Eztabaida eta azterketa guztietan gure inguruko egoerak hartzen ditugu eredu, hain zuzen ere, guk hobeto ezagutzen ditugun egoerak: Europako mendebaldekoa eta Estatu Batuetakoa. Lehena da guretzat ezagunena. Europako mendebaldean hizkuntza nazionalak nagusitu egin dira, eta tokian-tokiko hizkuntzak bazter gelditu eta hizkuntza gutxituak bihurtu zaizkigu. Horrek arrazoi politikoak ditu eta badu zerikusirik hizkuntz nazionalismoarekin.

Gertu daukagun bigarren egoera hau da: emigranteek sortutako hizkuntz gutxiengoak. Kasu horiek oso ondo aztertuta daude, batez ere, EEBBetan, Kanadan eta Australian, horietatik emigrante gehien hartzen dituzten herrialdeak. Herri horietan emigranteak saiatu dira nolabait beraien hizkuntzak gordetzen.

Nire tipologia agerian jartzen du horiek ez direla egoera bakarrik ukimenen dauden hizkuntzei dagokienez; aitzitik, beste batzuek ere istiluak sortzen dituzte munduan barrena. Gaur egun, behin eta berriz esaten da hizkuntza asko desagertze

daudela eta hori galera handia litzatekeela. Une honetan UNESCOren *Lagunak-Euskal Herria* elkarteak katalogo bat egin ari da Bilbon, galtzeko zorian dauden munduko hizkuntza horiek zeintzuk diren jakiteko. Hori bukatu ondoren, kasu bakoitzean zein izan daitekeen hizkuntz politika egokia aztertuko dute eta baita laguntza eskainiko ere. Kontuan izan behar da egoera horiek guztiak oso ezberdinak direla, eta gehienetan ez dutela zerikusirik aurretik aipatu ditudan bi horiekin.

EMIGRAZIOA ETA JAIOTZA-TASA

Egoera horietatik zerbait ikas dezakegu guk?

Ez, alderantziz: beraiek ikasi behar dute gure egoeratik. Agian batzuek ez dituzte ulertuko nire hitzak, baina esan dezaket gure

egoera pribilegiatua dela beste hizkuntza batzuen aldean. Har ditzagun, esate baterako, kolonia izateari utzi dioten herrialdeak. Herri horietan ahalegin handia egiten dute bertako hizkuntzen artean bat aukeratzeko eta, horrela, hizkuntza koloniala ordezkatzeke. Baina, askotan, zer gertatu da? Bada, hautatutako hizkuntza hori ez dela inoiz idatzi, edo arautu gabe dagoela, eta gainera bazter utzi ditu bertako gainon-

tzeko hizkuntzak. Hori guztia ikusita, nik uste dut esan daitekeela gure egoera ona dela.

Bestalde, argi izan behar dugu beste gauza bat, eta horretarako adibide bat jarriko dut: Frantzia. Hor, hizkuntz arazo handi-agoak sortuko dituzte bertaratu diren inmigranteek eta datozen urteetan bertaratuko direnek, bretoierak, katalanak, euskarak eta horrelako hizkuntzek baino. Gaur egun, hiztun gehiago

"Euskarak gaztelaniarekin bizi beharko du, baina baita ingelesarekin, arabierarekin eta auskalo zenbat hizkuntzarekin ere"

mintzo da arabieraz Frantzia, euskaraz, bretoieraz, katalaneraz eta alsazieraz baino. Guk oraindik ez dugu horrelako arazorik, baina egoera oso azkar aldatuko da, areago, kontuan hartzen badugu gure jaiotza-tasak oso txikiak direla.

Hori horrela izanik, nik esango nuke Estatuan nolabaiteko biziberritze egoera gertatzen den leku bakarria Euskal Herria dela. Hemen, ama-hizkuntza gaztelania duten askok euskara ikasi dute, eta ezkondu ondoren bikotearekin eta seme-alabekin euskaraz aritzea erabaki dute. Hori bai erabaki garrantzitsua euskara biziberritzeko! Hala ere, bide hori aukeratu dutenen kopurua segur aski txikiagoa izango da, datozen urteetan kanpotik etorriko direnena baino. Komunikabideetan eman dituzten azken datuek diotenez, Kataluniako jaiotza-tasa orokorra oso txikia da, eta urtero-urtero jaisten da etengabe; gora egin duen jaiotza-tasa bakarria afrikarrena da, izan ere 1999an jaiotakoan %5 afrikarren seme-alabak dira, nahiz eta afrikarrak Kataluniako biztanleen %2 izan.

Egoera bi horiek, hau da, jaiotza-tasa txikiak eta emigrazioak, aldaketak eragin behar al ditu hizkuntz politikan?

Kontuan hartzekoak dira, dudarik ez, hizkuntz planifikazioari begira; eta batez ere, politikaren planifikazioari, edo beste modu batera esanda, hezkuntzaren planifikazioari begira. Planifikazio horrek ondorio batzuk izango ditu bai Euskal Herrian bai Katalunian. Lehenengo eta behin, etorkinei bertako hizkuntza irakatsi behar zaie, eta ez dezagun ahaztu une honetan bertako hizkuntzak bi direla, horietatik izango direlako kalean entzungo dituztenak. Dena dela, inmigrazioaren arazorik nagusia ez da hizkuntza, baizik eta lagun horiek gizartean jasaten ari diren baztertzea, eta etorkizunean horrela jarraitzeko arriskua, horrek dakarren delinkuentzia eta guzti. Etorkinak bertakotzeko bide bakarria hezkuntza politika arduratsua antolatzea da, kultur aniztasuna eta herritarren arteko errespetua bermatzen duena. Gaur egun, horixe dugu arazorik handiena Europan, eta halaxe jarraituko du datozen 30 urteetan.

Espainiako Estatuak hizkuntza gutxituak tipologia baten barruan bildu al daitezke?

Alde batetik, bai. Estatu berean gaude historia bera dugulako, eta beraz, esperientzia bera dugu alde guztietatik begirata, ez bakarrik hizkuntza guztiak baztertuta izan direlako, baizik eta guztiok hezkuntza bera izan dugulako, eta baita aurrerapen tekniko berberak ere. Hizkuntza bat edo bestea izan, guztiok erabiltzen ditugu ordenadore edo telefono berdinak. Beraz, arazo berberak ditugu, eta nik esango nuke hizkuntza normalkuntza legeak ere, ia hitzez hitz kopiatuta daudela elkarri. Egoera soziolinguistikoa, ordea, oso ezberdina da autonomia erkidego bakoitzean, eta hizkuntza bakoitzaren inguruko egoera politikoak ere ezberdinak dira. Alde horiei beste ezaugarri bat ere gehitu behar zaie: katalana eta galegoa gaztelaniatik oso hurbil daude, baina euskara, berriz, oso urruti. Hori guztia dela-eta, bada alderik hizkuntz politiken emaitzen artean.

HEMENDIK 50 URTEETARA...

Aditua zaren aldetik, nola ikusten duzu euskararen normalizazioa? Alegia, nolako etorkizuna du euskara bezalako hizkuntza batek, zure ustez?

Esan behar dudanak, ezberdintasunak ezberdintasun, Euskadi eta Kataluniarako balio duela uste dut. Nire iritziz, hizkuntza bakarreko etorkizuna ezinezkoa da herri batentzat, eta are ezinezkoago, herri hori txikia bada. Agian, ingeles hiztunak dira une honetan elebakarrak izaten jarrai dezaketen bakarrak. Beraz, geroari begira euskarak gaztelaniarekin bizi beharko du, baina baita ingeles-

rekin, arabierarekin eta auskalo zenbat hizkuntzarekin ere. Hona hemen galdera: zein baldintzatan? Ahalegin handia egiten ari gara Katalunian eta Euskal Herrian gure hizkuntzen prestigioa aldarrikatzeko eta hizkuntza horiek gizartean dituzten funtzioak aldatzeko. Alde horretatik, asko aurreratu dugu: baditugu parlamentu batzuk zeinetan onartzen baitira gure hizkuntzetan idatzitako legeak; baditugu gobernuak non ezartzen diren politikak gure hizkuntzak defendatzeko; baditugu telebistak eta beste komunikabide batzuk... eta, nire ustez, datozen 50 urteetan bide beretik jarraituko dugu, Nostradamusen iragarpenak betetzen ez badira, behintzat.

Euskarak hezkuntza sisteman ere jarraituko du. Horrek ziurtatuko du gero eta jende gehiagok jakingo dituela bi hizkuntzak. Euskal Herriaren kasuan ia ez dago euskaldun elebakarrik, baina elebidunek gora egiten dute egunetik egunera. Katalunian ere antzeko zer-bait gertatzen ari da: ez dugu katalan elebakarrik, baina ezta gaztelaniadun elebakarrik ere. Hortaz, toki batean zein bestean bi hizkuntzetan hitz egiteko gai direnak nagusitzen ari dira. Hori horrela izanik ere, egia da elebidun gehienek gehiago erabiltzen dutela hizkuntza bat bestea baino. Horrenbestez, gero eta hiztun gehiago badugu ere, hizkuntzaren erabilera askoz ere astiroago hasten ari da. Lehen esan dudan bezala, hor badago datu esanguratsu bat, alegia, elebidun horietatik zenbatek aukeratzen duen euskara ohiko

"Hemendik 50 urtera euskara ama-hizkuntza izango dutenen kopurua gaurkoaren antzerakoa izango da"

hizkuntza gisa nahiz eta ama-hizkuntza gaztelania izan, eta zenbateraino erabiltzen duen hizkuntza hori beren seme-alabekin hitz egiterakoan. Nire ustez, hor badago irabazi txiki bat; hala ere, jaiotza-tasa txikia kontuan harturik, irabazi hori orekatu egiten dela garbi dago. Horren ondorioz, hemendik 50 urtera euskara ama-hizkuntza izango dutenen kopurua gaurkoaren antzerakoa izango da.

Erabilera publikoari dagokionez, arazoa ez da izango Espainiako Estatuaren inposizioa, komunikabideak baizik. Komunikabide horiek gero eta urrutirago helduko dira, gero eta ikus-entzule gehiago izango dituzte, eta hori hizkuntza handien mesederako izango da. Internetek arazo hori areagotu baino ez du egingo, eta horretan ere abantaila izango dute hizkuntza handiek.

Hizkuntza gutxituek arazo larriak dituzte gaur egun, eta gehienak atzera egiten ari dira. Guk, hau da, katalanok eta euskaldunok, ahalegin handia egin ondoren atzerakada hori gelditzea lortu dugu, eta baita hazkunde txiki bat izatea ere. Hazkunde hori zaila da, eta gaur egun "zaila" hitzak "garestia" esan nahi du. Hortaz, hizkuntza gutxituei eutsiko diegu baldin eta prest bagoaude gure hizkuntza txikiak bizirauteak dakartzan dedikazioa eta dirutzak ordaintzeko. Nik uste dut katalanak zein euskaldunak prest daudela horretarako, eta ondorioz, hemendik 50 urtera bizirik izango ditugu gure hizkuntzak. Ikusten denez, nire ikuspegia ez da katastrofista ezta arrosa kolorekoa ere. Gure hizkuntzak bizirik nahi baditugu, ahaleginak egin eta ahaleginak egiten jarraitu beharko dugu.

Hitz-sorkuntzako uste ustelak (II)

Aurrekoan esan nuen erabiltzaileen artean bat eginda finkatzen dela terminologia. Hortaz, ordainak, objektiboki onak baino, subjektiboki onak, hau da, subjektuek onartuak izaten dira. Subjektibotasun horrek pertsonen gustuarekin eta bakoitzaren lehenespenekin zerikusi handi-handia dauka. Hortik, galdera nagusi bat ateratzen da: zein hizkuntza-eredu nahi dugun, alegia. Lehenengo aukera gisa hizkuntzaren baliabideetara jotzea, batetik, eta hutsune-betegarri bakar-nagusia auzoko erdara ez izatea, bestetik, oinarri-oinarrizko aurrebaldintzak direla deritzot. Hizkuntzatasuna defendatu nahi duen hizkuntzak horrela jokatzeko du; hizkuntzaren osasunaren adierazgarri da horrela jokatzeko. Hizkuntzak hitzunenengan bizi du bere osasuna.

Formarekiko morrontza ere aipatu nuen aurrekoan. Euskarak konpondua dauzkan hitz-premiak, forma-morrontza baino ez den sasizehaztasuna dela eta, arazo bihurtzen ditugu euskaraz. Gaztelaniak daukan arazoa euskarara aldatzen dugu, benetan euskararen arazoa bailitza. Hortik dator, esate baterako, euskaraz **sanitario* hitzaren premia dagoela esatea. Horren argudio gisa esan da *osasun* hitza izenlagun erabilia jokatuz gero, ez dela argi geratzen zertaz ari garen: giza osasunari buruz ala osasun-administrazioaz. Alegia, gaztelaniazko *de salud* itzultzeko balio duela, baina *sanitario (de la sanidad)* esateko ezetz.

Sasizehaztasuna

Aipatu ditudan akatsak adibide honetan elkartzeko dira: sasizehaztasuna, formarekiko morrontza (sakonean gauza bera dira), beste hizkuntza bateko arazoak euskarara aldatzea, auzoko erdara hutsune-betegarri erabiltzea (hutsune-sortzaile lehenengo eta betegarri ondoren), geure hizkuntzaren baliabideetara ez jotzea eta beste.

Berrelkarketak saihesteko onartuko nuke, *produktu fitosanitarioak* bezalakoetan, adibidez, baina hortik aurrera ez dago horren beharrik. Hain zuzen, adibide horretan osasuna da esan nahi duena, ez osasun-administrazioa. Baina *landare-osasun-rako gaiak* edo *landare sendagaiak* esatea ez da debeku, *sendabelarrak* beste zerbait direla konforme bagaude.

Alegia, *de salud* eta *sanitario* bereizteko ordain bi behar ditugula frogatzeko *centro de salud* eta *centro sanitario* bereiztu beharra aipatu izan da. Lehena *osasun-zentroa* bada bigarrena ezingo dugu, bada, berdin esan. *Osasun-etxea* egokiagotzat jotzen dudala esan nuen aurrekoan, Nafarroan ere hala erabiltzen dute. Baina nola eman bestea: *centro sanitario*? Arazoa txarto mahairatuta dago. Arazoa ez baita adjektibo egokia bilatzea (formarekiko morrontza), ez erdal ordainaren baliokide zuzena bilatzea (sasizehaztasuna), ezta, zehatzenak izatearren, erdal ordaina onartzea ere (auzoko erdara hutsune-betegarri erabiliz). Arazoa da gaztelaniazko izendatzailearen euskal kidea bilatzen ari garela (auzoko erdara hutsune-sortzaile), kontzeptuaren euskal ordaina bilatu beharrean.

Kontzeptuaren ordaina

Egin behar dugun galdera ez da nola esan *sanitario* euskaraz, *centro sanitario* nola esan baino. Zer esan nahi duen argitu beharko dugu lehenengo eta behin. Gaixoak eta kidekoak zaintzeko egoitzak mota askotakoak izan litezke: ospitaleak, klinikak, sendategiak, geriatrikoak eta abar. Denak orokorrean

izendatzeko izen generikoa da eztabaidatzen ari garena. Horri euskaraz nola esango diogun galdetu baino lehen horri euskaraz nola esan izan zaion edo esaten zaion itaundu behar genuke. Aurrekoan esan nuen bezala, gure altxorrek hitzek, hain zehazkabe eta orokorregiak ei direnek, Muxika zaharraren hiztegian datozenek-eta espezifikotarako balio ez badigute, generikotarako, behintzat, balioko digute, bada, horratik.

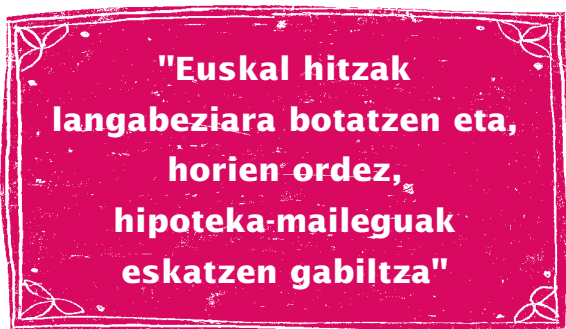
Hiztegi batuan (lehen aukera gisa hizkuntzaren baliabideetara jo) hiru hitz dauzkagu eri edo gaixoen lekuari lotuta: *erietxe*, *eritegi* eta *gaixotegi*. Oso adierazgarria da *Administrazio Sanitarioko Oinarrizko Hiztegi*an hiruretarik bat bera ere ez agertzea, ezertarako ere ez. Oso esanguratsua da, erabilitako hizkuntza-irizpideak salatzen baititu. Nork bere erantzukizunari aurre egin beharko dio.

Bestalde, kasu konkretu honi buruz, badirudi eritegia gehiago erabiltzen dela beste zerbaiterako den etxe baten barruan gaixoak eta kidekoak zaintzeko lekua izendatzeko, *kartzelako eritegia* esamoldean adibidez. Hortaz, *erietxe* eta *gaixotegi* geratzen zaizkigu, zein baino zein prestago, *centro sanitario* sortutako hutsunea edo premia betetzeko.

Arduragabekeria galanta da tradizio oneko euskal hitzak langabeziara bota eta, horien ordeztu, hipoteka-maileguak eskatzen ibiltzea; gainera, euskarak ezin duela eta, ezintasun-komplexua sartu nahirik hitzunei. Euskarak badezake, eta hitz bakarrean gainera. Komplexuren batzuk astintzea da nahikoa. Hasieran esan dudana bezala, ordain-aukera egokia ez da objektiboa, subjektuek nahi izan behar dute, ados jarri gero ia edozein ordainek balioko bailuke. Hizkuntza-irizpide zuzenak argi izanez gero, lehenengo geure baliabideekin jokatzen ahaleginduko ginatke.

Jon Agirre

HAEeko Itzulpen Zerbitzu Ofizialeko burua

Ekonomi Ituna edo Kontzertua

1. ZER DA EKONOMI ITUNA?

Ekonomi Ituna edo Kontzertua da Estatuaren eta Euskal Autonomia Erkidegoaren arteko finantza harremanak arautzen dituen sistema. Nafarroari dagokionez, pareko sistema dago eta "Ekonomi Hitzarmen" edo "Komenio" deritzo. Euskal Herriko Autonomi Estatuaren 41.1. artikulua dioenez, "Estatu eta Euskal Herriaren arteko zerga mailako harremanak, aintzinako erara, Kontzertu ekonomiko eta Komenio sistemaz erregulatuak izango dira".

Hortaz, lurralde historikoetako erakunde eskudunek euren lurraldearen barruan, **tributuak ezarri, zaindu eta arautu** egin ditzakete. Horretarako, Euskal Autonomia Erkidegoko lurralde historiko bakoitzean Foru Ogasun bana dago. Bestela esanda, Eusko Jaurlaritzak ez ditu tributuak arautu edo biltzen, ezpada Arabako Aldundiak, Bizkaikoak edo Gipuzkoakoak, lurraldearen arabera.

Hau da, **batzar nagusiek eta foru aldundiak** euren lurraldearen barruan tributuak arautzeko ahalgoa dute; guztiarekin ere, Estatuko tributu sistemarekin koordinatu behar dute euren berezko sistema hori.

2. ZERGATIK DU ITUN IZENA?

Sistema itundua edo hitzartua da. Horrek esan nahi du Ituna ezin dela alde bakarrez aldatu, hau da, Estatuak ezin duela bere kabuz Ekonomi Ituna aldatu; horretarako, **foru aldundien eta Eusko Jaurlaritzaren adostasuna** behar du. Horretaz gainera, Estatuak ezin du, bere kabuz, Euskal Autonomia Erkidegoaren lurraldean zergarik ezarri. Horrela, 1997an Estatuak Aseguru Primen gaineko Zerga sortu zuenean, Ituna aldatu zen zerga berri hori foru lurraldeetan aplikatu ahal izateko.

3. NOIZTIK DAUKAGU EKONOMI ITUNA?

Azken guda karlista galdutakoan (1876an), Arabak, Bizkaia eta Gipuzkoak galdu zituzten euren foruak ere. Ordura arteko foru sistema desagertu eta Estatuak aplikatu behar zen zuzen-zuzenean. Egoera berrira egokitu arte, ekonomi itunen sistema sortu zen aldi baterako, Estatuaren eta lurralde historikoen harremanak arautzeko. Hala ere, aldi baterako sistema hori behin betiko bihurtu zen. Horregatik esan ohi da Ekonomi Ituna forutasunaren hondarretik sortu zela eta **eskubide historikoa** dela.

"Ekonomi Itunaren bidez
lurralde historikoek
tributuak ezarri, zaindu eta
arautu egin ditzakete euren
lurraldearen barruan"

Gutzira, zazpi itun izan dira historian zehar (1876-1877; 1887-1888; 1893; 1906; 1925; 1952 eta 1976). Hasieran, Estatuaren eta lurralde historiko bakoitzaren artean egiten zen Ituna. Nafarroan eta Araban beti iraun du itunak, baina Bizkaia eta Gipuzkoaren kasuan 1937tik aurrera ezabatu ziren Ekonomi Itunak, probintzia traidoreak izateagatik orduko agintarien aburuz.

Egun indarrean den Ekonomi Ituna 1981. urtean onetsi zen, maiatzaren 13ko **12/1981 Legearen** bitartez. Ordutik aurrera, Estatuaren eta Euskal Autonomia Erkidegoaren artekoa da Ituna; eta ez, ordea, Estatuaren eta lurralde historiko bakoitzaren artekoa.

Egungo Itunaren **indarraldia 2001. urtean amaituko** da. Hobeto esanda, urte horretan bukatuko da 12/1981 Legearen indarraldia eta ez, ordea, Itunarena. Beraz, urte horretan beste itun bat egin beharko da. Nafarroaren kasuan, ostera, Ekonomi Hitzarmenak iraupen mugagabea dauka.

4. ITUNA PRIBILEGIOA OTE?

Ekonomi Ituna ez da pribilegioa. Are gehiago, Ituna ez da zertan Euskal Herriarentzat onuragarri izan; izan ere, Itunak ez du bermatzen gutxieneko sarrera kopuru bat izatea, edo desbideraketak zuzentzea.

Alde bakarreko arriskua dakarren sistema da Euskal Herriko administrazioentzat. Ulerbidez, bihar-etzi Estatuak atzerrian duen kontsuletxe kopurua bikoiztuko balu, euskal administrazioek zuzenean kontsuletxe berriek ekarritako kostuaren %6,24 euren gain hartu beharko lukete kupoaren ondorioz. Horren kontra, administrazioek ezin alega dezakete kostu berri hori ezin izan dutela aurrez ikusi.

Gainera, sistema **solidarioa** da: batetik, Estatuaren zama orokorreari aurre egiten zaie, errenta erlatiboaren arabera; bestetik, zuzkidurak egiten dira Lurraldearteko Konpentsazio Fondora.

5. ITUNA ETA EUROPAKO BATASUNA

Ekonomi Itunaren eraentza edo erregimena Europako Batzordeak aztertu zuen 1993an. Azterketaren emaitza edo ondorioa argia izan zen: **eraentza fiskal orokorra** da, hau da, Frantziak edo Greziak aplikatzen duten eraentza orokorraren modukoa. Hori dela eta, Ekonomi Ituna ezin da Estatu laguntzat hartu. Ekonomi Ituna aurkaratu ahal izateko, horrek Europako erkidegoek emandako arauketa urratu behar da (araudiak eta zuzentarauak).

6. ZERTAZ ARI DA EKONOMI ITUNA?

Ekonomi Itunaren edukia aztertuz gero, lege hori **bi zati nagusitan** egitura daiteke, argi eta garbi: batetik, **tributu harremani** buruzko zatia egongo litzateke; eta, bestetik, kupoari dagokion zatia. Lehenengo kapitulu horrek tributu izaera dauka modu nabarian. Bertan arautu dira tributuen araugintza harmonizatzeko bideak eta zerga bakoitzaren lotuneak. Horretara, Estatu Ogasunaren eskumenak eta foru ogasunen eskumenak bereiz daitezke, zerga bakoitzaren araugintza eta kudeaketa nori dagokion ezarrita.

Ekonomi Itunaren bigarren kapituluak **kupoari** dagokiona arautzen du. Kupoaren bidez zehaztu behar da Euskal Autonomia Erkidegoak nola hartzen duen parte Estatuaren zama orokorre aurre egitean, bereganatu gabeko eskumenei dagokienez. Azken finean, finantza fluxua eratu behar da Estatuaren mesedetan, urtero ordaindu behar den zenbatekoa kalkulatu. Estatuari ordaindu beharreko zenbateko horri "kupo" deritza.

7. ZER TRIBUTU ITUNDU DIRA?

Lurralde historikoen tributu sistema osatzen duten tributuei **tributu itundu** deritze. Euskal Autonomia Erkidegoan, Estatu zerga guztiak itundu behar dira, bai egun ezarrita daudenak, bai eta bihar-etzi ezar daitezkeenak ere.

Zerga bat zerga itundua izateak esan nahi du zerga hori Arabaren, Bizkaiaren edota Gipuzkoaren tributu sistemaren barruan sartzen dela; ondorenez, lurralde bakoitzeko erakunde eskudunek zerga hori ezarri, zaindu eta arautu egin dezakete. Bada, batzar nagusiek onetsi behar dute zerga; zergaren arauketa, berebat, aldundien aldizkari ofizialetan argitaratu behar dute.

Salbuespenez, hurrengoak **ez dira tributu itunduak**: inportazioen gaineko arantzel eskubideak; Balio Erantsiaren gaineko Zergaren zein Zerga Berezien kasuan, inportazioei ezartzen zaizkien kargak; edota monopolio fiskalen bidez biltzen direnak ere.

Tributu itunduak **bi multzo** handitan sailka daitezke, lurralde historikoen araugintza ahalmenaren arabera: batetik, araugintza ahalmen autonomoa duten tributuek eta, bestetik, araugintza ahalmenik gabeko tributuek. Itundutako zerga araugintza autonomoa bada, lurralde historikoen askatasuna izango dute zerga hori arautzeko. Alderantziz, itundutako zerga araugintza erkidekoa bada, Estatuaren arauketa kopiatu behar dute lurralde historikoen.

Ekonomi Itunaren azken aldarazpenaz geroztik (1997), **arau-gintza ahalmen autonomoa eta osoa** duten zergen artean, honakoak ditu-

gu: Pertsona Fisikoen Errentaren gaineko Zerga, Ondarearen gaineko Zerga, Sozietateen gaineko Zerga, Oinordetza eta Dohaintzen gaineko Zerga, Ondare Eskualdaketa eta Egintza Juridiko Dokumentatuen gaineko Zerga eta toki mailako tributuek (Ondare Eskualdaketa eta Egintza Juridiko Dokumentatuen gaineko Zergaren kasuan, lurralde erkidegoko arauketaren arabe-

ra eraentzen dira sozietate eragiketak, kanbio letrak, horiek ordeztuz ditzaketen dokumentuak, eta ordaintze eginkizuna dutenak). Araugintza **ahalmen autonomoa baina mugatu** duen tributua Jokoaren gaineko Tasa fiskala izango litzateke.

Beste alde batetik, **arau-gintza ahalmenik gabeko** tributuek dira Balio Erantsiaren gaineko Zerga, Fabrikazioaren gaineko Zerga Bereziak, Garraio Bide jakinen gaineko Zerga Berezia, ez-egoiliarrek ordaindutako zergak eta sortu berri den Aseguru Primene gaineko Zerga.

8. ZEINTZUK DIRA LURRALDE HISTORIKOEN ESKUMENAK?

Araba, Bizkaia eta Gipuzkoaren eskumenak multzo bitan bana daitezke: alde batetik, euren tributuek ezarri eta arautu ditzakete, Estatuak egiten duen bezala; beste aldetik, tributu itunduak bildu eta kudeatu ditzakete. Hortaz, araugintza eta kudeaketa eskumenak dituzte lurralde historikoen.

A) ARAUGINTZA

Lurralde historikoen askatasun osoz arau ditzakete tributu itunduak, horretarako ahalmen autonomoa dutenean. Dena den, lurralde historikoen tributuek ezarri eta arautzeko dituzten eskumenak mugatuta daude. Ekonomi Itunaren 4. artikulua **muga** horiek «harmonizazio fiskalari buruzko arau» adierazmoldera bildu ditu eta honakoak dira:

- Sistematika, terminologia eta kontzeptuei dagokienez, Tributuei buruzko Lege Orokorra eta hori garatzen duten arauak aplikatu behar dira modu ordeztailan.
- Euskal Autonomia Erkidegoan eta Estatuaren dauden benetako presio fiskalak parekoak izan behar dira.
- Pertsona, kapital, ondasun eta zerbitzuen zirkulazio askatasuna bermatu behar da.
- Industria eta merkataritza jardueri begira, lurralde erkidean erabilitako sailkapen bera erabili behar dute.

Aurrekoaz gain, Ekonomi Itunak **printzipio orokorrak eta harmonizazio printzipioak** jaso ditu, lurralde historiko bakoitzak ezar dezakeen tributu sistemari begira. Honakoak dira printzipio horiek: solidaritate printzipioari begirunea erakustea, Estatu tributuen antolaketa orokorra kontutan hartzea, harmonizazio fiskalari buruz emandako arauak errespetatzea (bai Itunak berak ezarritako arauak, bai Eusko Legebiltzarrak helburu horrekin emandakoak); eta Espainiak sinatu dituen nazioarteko itun edo hitzarmenak betetzea.

B) KUDEAKETA

Araugintzaz landa, lurralde historikoen beste eskumen batzuk eratziki zaizkie tributu itunduen gainean. Ildo horretatik, foru aldundiei dagozkien tributuen **likidazioa, kudeaketa, zerga-biltze, ikuskapen eta berrikuspena**. Modu horretara, gerta daiteke zerga jakin baten kasuan Foru Ogasunak zerga horren arauak ezin aldatzea, baina zerga hori biltzea eskusibotasunez. Adibidez, Balio Erantsiaren gaineko Zergaren kasuan (BEZ), aldundiek kopiatu behar dute Estatuaren arauketa, baina aldundiek bakarrik biltzen dute zerga hori.

Arau orokor gisa esan daiteke lurralde historikoa eskudun izango dela subjektu pasiboak Euskal Autonomia Erkidegoko **egoiliarra** denean.

9. ZER DA KUPOA?

Euskal Autonomia Erkidegoak Estatuari egin behar dion **ekarpena** da kupoa. Horren bidez, Erkidegoak bere gain hartu ez dituen eskumenek sorturiko gastuak ordaintzen dira. Modu horretara, kupoak konpentsatu nahi ditu Estatuak Euskal Autonomia Erkidegoan dituen gastuak, besteak beste, defentsa gastuak, Koroaren gastuak, atzerriko enbaxada eta kontsuletxeen gastuak. Nafarroaren kasuan, kupoari "ekarpen" deritzo.

Beraz, Estatuak dituen zama guztietatik (aurrekontuen arabera), Euskal Autonomia Erkidegoak bere gain hartu dituenak kendu behar dira; horretara, Autonomia Erkidegoak bere gain hartu ez dituen zamen zenbatekoa finkatzen da. Zenbateko horretatik, Euskal Autonomia Erkidegoari dagokiona kalkulatu da, portzentaje zehatz bat aplikatuz (gaur egun, **%6,24**; Nafarroari %1,60 dagokio).

Kupoa kalkulatzeko legea bost urterik behin onetsi behar da. Bost urte horietako lehenengo kupoa hurrengo urteetako kalkulatzeko oinarri gisa erabiltzen da. Bestalde ere, kupoa zehazteko **bitariko batzordea** izendatzen da, hamabi ordezkariarekin (lurrealde historikoetatik hiru, Eusko Jaurlaritzatik hiru eta Estatutik sei).

Modu horretara, abuztuaren 37/1997 Legeak ezarri du kupoa kalkulatzeko metodologia 1997-2001 epealdirako. Lehenengo urtean (1997an) Euskal Autonomia Erkidegoak ordaindu beharreko kupoa 113.906 milioi pezetakoa izan da.

10. SARREREN BARNE BANAKETA

Esan dugunez, lurralde historikoek biltzen dituzte tributu guztiak, baina bildutako diru hori ez da lurralde historikoarentzat. Lehendabizi, kupoa ordaindu behar da, eta gero, Eusko Jaurlaritzari ordaindu behar zaio. Gerakina aldundien eta udalen artean banatu behar da.

Horretarako, **Euskal Finantzen Kontseilua** osatu da, bitariko batzordea dena (Eusko Jaurlaritzak hiru kide ditu bertan eta lurralde historikoek beste hiru, hain zuzen ere, lurralde bakoitzeko bana).

A) BANAKETA BERTIKALA

Banaketa ikuspuntu bertikaletik eta ikuspuntu horizontaletik gauzatu behar da. Lehenengoari helduta, **Eusko Jaurlaritzari dagokion**

zatia zehaztu behar da. Horretarako, Ekarpen Legea onesten da bost urtero (indarreko legea 6/1996 Legea da). Jaurlaritzari dagokiona bi multzotan zatitzen da: ekarpen orokorra eta ekarpen bereziak. Ekarpen orokorra bildutako diruaren **%67** da. Bestela esanik, kupoa ordaindu ostean lurralde historikoek bildu duten diruaren **%67** Jaurlaritzari eman behar diote.

Horrez landa, ekarpen bereziak eman behar zaizkie erakunde erkideei. Zenbateko horiek **finkoak** dira –ez portzentajeak– eta, horien bitartez, **Ertzaintzak**, Gizarte Segurantzaren erakunde kudeatzaileek (**Osakidetzak**) eta Lurralde Historikoei buruzko Legearen **22.3. artikulua** arauturiko jarduerak (ekonomi plangintza, sustapen eta garapen politikak...) sorturiko gastuak ordaintzen dira.

B) BANAKETA HORIZONTALA

Banaketa horizontalaren bidez, lurralde historikoen artean banatu behar da Eusko Jaurlaritzari egin beharreko ekarpena, hau da, jakin nahi da Eusko Jaurlaritzak jaso beharreko dirua nola ordaindu behar duten Arabak, Bizkaiak eta Gipuzkoak. 1999an indarrean izan diren ekarpenak honakoak dira: Bizkaiak **%51,76**, Gipuzkoak **%32,60** eta Arabak **%15,64**.

Banaketa horizontalaren sistemak desoreka batzuk ekar ditzake, lurraldeen errenta edota ahalegin fiskala kalkulatzeko errealitateko datuak erabiltzen ez direlako. Desoreka horiek konpontzeko, **Solidaritate Fondoa** sortu da.

C) LURRALDE HISTORIKOAREN BARNE BANAKETA

Azkenik, soberan den zenbatekoa aldundi eta udalen artean banatu behar da. Gaur egun, zenbateko horren %53, gutxienez, udalarentzat da eta %47, gehienez, aldundientzat. Ulerbidez, 1999an **Bizkaiaren** kasuan %55,55 udalarentzat izan zen.

Udalei dagokienez, horiek finantzazioaren erdia euren tributu eta prezio publikoetatik lortzen dute; beste erdia, aldiz, tributu itunduaren banaketatik, hots, dirulaguntzetatik. Banatu beharreko dirutza hori irizpide batzuen arabera egiten da, eta irizpideok ezberdinak dira lurralde historiko batetik bestera. Bizkaiaren kasuan, banaketa honetara egin da 1999an:

%0,5 Udalkidetzarentzat (obra hidraulikoak).

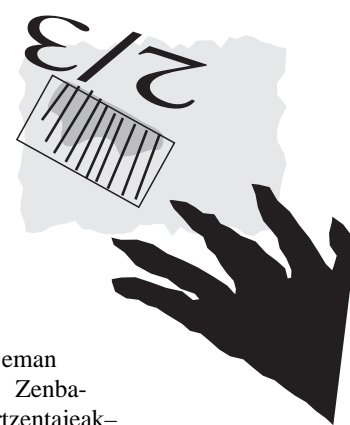
%0,75 ezustekoentzat.

%0,15 EUDELentzat.

Gerakina:

* Bilbori kopuru finkoa eman zaio (%37,85): 20.425 milioi pezeta.

* Gainerako udalek zati bat kopuru finko gisa jaso dute (9.000.000 pezeta) eta beste zatiak kopuru aldakor gisa.

Alberto Atxabal Rada
Finantza eta Tributu Zuzenbideko irakaslea
Deustuko Unibertsitatea

Oposizioak datozenaren zurrumurru okerra

Izenburua irakurrita, beharbada harritu egin zara, irakurle: *Nolatan zurrumurru okerra, bada? Oposizioak laster egingo direna gauza jakina da gero! Eta gainera... hau ez al da Gramatika atala, ala?*

Bai, adiskide: Gramatika atala duzu hau, baina oposizioei dagokienez, antza, zuzen zauden arren, oker zabiltza izenburuko esaldiari dagokionez: okerra ez baita zurrumurrua, letra etzanez dagoen esaldi zatia baizik.

Barkatuko ahal digu irakurleak amarruekin ibili izana, baina inor gutxik irentsiko zuen orrialde honen amua, izenburua bestelakoa izan balitz, esaterako, *Adierazpeneko perpaus izenlagunen erabide okerreko erabilera batzuk*. Ezta?

Ez dira gutxi han-hemenka aurkitu ditugun esaldi modu horren erabilera okerrak, eta ez dira gutxi HAEEko Duda-muda zerbitzuan horren gainean jaso ditugun galderak. Horregatik, ideia ona iruditu zaigu aldizkariak baliatu eta zalantzak argitzeko artikulutxo bat atontzea. Horretarako, Euskaltzaindiaren “*EGLU-V: Mendeko perpausak-1*” liburua abiapuntu hartuta helduko diogu gaiari.

Zein dira perpaus izenlagun adierazpenekoak?

Erreparatu ondoko esaldiei:

- *Azterketa gainditu dugulako* (edo *dugun*) *esperantza* daukagu.
- *Txomin azpikeriatan dabilelako* (edo *dabilen*) *susmoa* daukat.
- *Ezkondu zaretelako* (edo *zareten*) *berria* iritsi zaigu.

Gramatikaren arabera, azpimarratutako zatiak perpaus osagarriak dira eta beltzez dagoen izenak gobernatzen ditu. Izen gobernatzailea honako hauetako edozein izan ohi da: *berria, zurrumurrua, hitza, kontua, ustea, susmoa, esperantza, aitzakia, hipotesia, iritzia, kezka...*

Perpaus osagarriak izen gobernatzailearen edukia ematen du aditzera: zer esperantza, susmo edo berri darabilgun, alegia. Izen gobernatzailearen izenlagun dira, eta horregatik, izenlagunek izan ohi dituzten atzizkietako bat hartzen dute: **-eN** edo **-KO**, azkena **-eLA** menderagailuari erantsita (**-eLAKO**).

Hona, izenburuko egoera emanda, esaldi horiek zelan erazten diren:

- *Oposizioak laster datozela zabaldu da, zurrumurru baten bidez.*
- *Oposizioak laster datozela dioen zurrumurrua zabaldu da.*
- *Oposizioak laster datozelako zurrumurrua zabaldu da.*
- ...edo...
- *Oposizioak laster datozen zurrumurrua zabaldu da.*

Zein dira erabilera okerrak?

Badira erabilera batzuk, literaturan inolako tradizioz izan ez dutenak, eta oraintsu zabaldu eta behar baino gehiago erabiltzen direnak: **-eLAREN**, **-eLAZKO**, **-eNAREN** eta **-eNEKO**, alegia. Banan-banan aztertuko ditugu:

1. -eLAREN + izena eta -eLAZKO + izena:

OKER: **Interesak igoko direlaren* (edo *direlazko*) albistea argitaratu dute egunkariak.

ZUZEN: *Interesak igoko direlako* (edo *diren*) albistea argitaratu dute egunkariak.

Forma hauek gutxitan eta bakan erabili dira literaturan. Gainera, gramatikaren aurka daude eraturak, ez baitago **-eLA** atzizkiari ez **-REN** ez **-eZKO** kasu markak eransterik.

2. -eNAREN + izena

OKER: **Nagusia haserretuko denaren* beldurrez nago.

ZUZEN: *Nagusia haserretuko delako* (edo *den*) beldurrez nago.

Maiz erabiltzen da egitura oker hau hedabideetan, gero eta sarriago, gainera. Perpaus osagarriak *erlatibo+noren* egiturarekin nahastetik dator okerra:

- *Haserretuko denaren beldurrez nago* = *Haserretuko den pertsonaren beldur naiz.*
- *Haserretuko delako* (edo *den*) beldurrez nago = *Beldur naiz: haserretuko ote da?*

3. -eNEKO + izena

OKER: **Partida galdu zuteneko* berria ez zen egia.

ZUZEN: *Partida galdu zutelako* (edo *zuten*) berria ez zen egia.

Ez dirudi ondo eraturak dagoenik. Egitura hau denbora edo lekua adierazten duten erlatiboetan bakarrik erabiltzen da:

ONDO: *Partida galdu zuteneko* egunean utzi zuen taldea.

ONDO: *Txikitan bizi gineneko* etxean bizi zara.

Euskaltzaindiaren eta tradizio zabalduenaren arabera, aipatutako erlatibo horietan ere ez da batere beharrezkoa **-eKO** atzizkia eranstea, nahikoa baita erlatibo soilak (**-eN**):

HOBETO: *Partida galdu zuten* egunean utzi zuen taldea.

HOBETO: *Txikitan bizi ginen* etxean bizi zara.

Eta horietan dira, irakurle, baztertu beharko genituzkeen esamoldeak. Hemendik aurrera, azalpen argia egin dugulako seinale ... ala *dugun?* ... ala *dugunaren?* ... ala *dugulako?* ... ala *dugularen?* Ala... jaina!

Aitor Gorostiza
HAEEko teknikaria

Euskararen egoera liburutegietan (edo bibliotekari euskaldunen apostua euskararen normalizazioaren alde)

IMAJINA EZAZU Euskal Herriko edozein liburutegitan sartzen zarela, zure herriko edo auzoko liburutegian adibidez. Zerbaiten bila zabiltza. Demagun mendizalea zarela, edo musika duzula gustuko. Ez dakizu nondik hasi eta bertan dagoen liburuzainarengana (edo bibliotekariarengana) jotzen duzu laguntza eske.

Dagoeneko, eta zorionez, gehienetan euskaraz erantzungo dizu (Hegoaldean bederen), administrazioan jarri diren hizkuntz eskakizunak direla eta administrazioa langileak garez, gehienak, euskaraz moldatzeko gaituak gaudelako. (Jakina, zure liburutegia Euskal Herriko zein tokitan dagoen garrantzi handia izango du puntu horretan). Beraz, laguntza eskatu duzu eta bibliotekariak dagoeneko, eta zorionez, zein apaletan begiratu eta bertako ordenadorearen bidez nola moldatu adieraziko dizu.

Hasten zara bilaketan. Zenbait tokitan pantailak euskaraz eskainiko dizu bilaketak egiteko aukera, baina beste askotan aldiz ez. Hala ere, pentsatzen duzu (onenean jarrita) informazioa behintzat euskaraz izango dela. Mendizalea zarenez, mendiari buruzko informazioa interesatzen zaizu. "Mendi" hitza teklatu duzu gaien fitxategian eta ordenadoreak (Hegoaldean beti ere, Iparraldean frantsesez arituko baitira) "Mendiburu", "Remigio", "mendicidad" edota "mendigos" hitzak emango dizkizu hurbilekaren diren heinean. Gai-zerrendan gora eta behera begiratzen hasten bazara, euskal hitzik ez duzu topatuko. Ez dago.

Une horretan agian bururatuko zaizu liburuzainarengana jotzea ea gertatzen denaz argibiderik ematen dizun eta honelako zerbait azalduko dizu:

- ✓ Baietz, liburutegietako programa informatikoa Eusko Jaurlaritzak (edo Aldundiak edo Udaletxeak edo...) aukeratu (edota diruz lagundu zuela). Baina, tamalez, oraindik informazioa erdara hutsean dagoela, nahiz eta pantailak euskaraz aritzeko aukera eman.
- ✓ Beste edozein hizkuntzatan gai-zerrenda horiek prestatzeko azpiegitura aspaldikoa dutela. Euskaraz egin ahal izateko, gai-zerrenda horiek prestatu eta adostu beharra dagoela. Eta Euskal Herrian hori bukatu gabe dagoela.

Hori dena ikusita, eta aspaldi gai honekin arduratuta, bibliotekari talde bat biltzen hasi ginen. Lehenagotik ere gai honen inguruan hainbat aldarrikapen eta saio egin ondoren, 1997an **Joana Albret Bibliotekonomia Mintegia** sortu genuen. Hauek ziren gure HELBURUAK:

- ✓ Euskal Herriko bibliotekari eta dokumentalisten bilgune eta gogoetarako plataforma izan.
- ✓ Euskararen egoera eta arazoei buruz informazioa jaso, aztertu, arazo nagusiak diagnostikatu eta irtenbideak proposatu eta landu.
- ✓ Bereziki, katalogazioari buruzko arazo teknikoak aztertu eta irtenbideak proposatu eta landu.
- ✓ Herri aginteekin harremanak izan, elkar laguntza jator baten bitartez arazoak ezagutarazi eta proposamenak bideratzeko.
- ✓ Gizarte mailan biblioteka eta dokumentazio zentroen ezagutza bultzatu, bereziki euskararekin lotutako arazoei dagokienez.

Eta dagoeneko bi urte t'erdiz lanean aritu ondoren honako ONDORIOETARA iritsi gara:

- ✓ Biblioteka, dokumentazio-zentro eta artxiboaren egoera kezagarria da: arazo larri eta hutsune nabarmenak dauzkagu. Euskararen statusa eta erabilera eskasa da.
- ✓ Arlo honetan dauden arazo eta gabeziei aurre egiteko politika aktibo eta eraginkorrako baten beharra ikusten dugu. Aldi berean, Euskal Herria osatzen duten herrialdeetan horretara bideratutako legeak behar dira.
- ✓ Euskal Biblioteka Nazionala behar da, hau da, Euskal Herri osoko biblioteka guztien lotura eta koordinazioa ahalbidetuko duen Biblioteka. Herri aginteek egitasmo historiko hau abian jartzeko elkarrizketa eta eginbeharrekoak lehenbailehen egitea beharrezkoa ikusten dugu.
- ✓ Bereziki, euskarak jasaten duen bazterketa konpontzeak erabateko lehentasuna izan beharko luke. Arlo horretan sortuko diren arazoak bideratzeko Euskal Agintzia Bibliografikoa behar da.

Hori gogoetari dagokionez, zeren beste maila batzuetan ere lanean aritu baikara. Batetik, laster Eusko Jaurlaritzak eta Nafarroako Gobernuak ordainduta, liburuaren katalogazioan eta liburutegietan arrunki erabiltzen dugun hitz-zerrenda hirueleduna argitaratuko da. Bestetik, aurtengo Euskal Erki-degoko aurrekontuetan 25 milioi (eta 50 datorren urtean) jarri dituzte Biblioteka Nazionalaren egitasmoari ekiteko. Ikusi behar hori nola gauzatzen den, baina ibili badabil.

Dagoeneko badugu gure posta-zerrenda (joana-albret@eGroups.com), eta bertan bizi-bizi gai ugari plazaratzen dira. Eta, laster, gure web-gunea izango dugu (amaitzen denean "aurki" bilatzailean aurkitu ahal izango da). Asko geratzen da egiteko. Baina bidean gaude. Eta uste dugu elkar laguntzaren bidez guztion onerako izango diren liburutegi eraginkor, sendo, moderno eta euskaldunak lortuko ditugula. Gurekin harremanetan jarri nahi izanez gero, posta-zerrendaz gainera, hona hemen kontaktu pare bat:

- ✓ Agurtzane Juanena: ajuanena@kultura.gipuzkoa.net, Koldo Mitxelena kultur uneko telefonoa: 943 48 27 60.
- ✓ Maite Lopetegui: Maite_Lopetegui@donostia.org, Casares Kultur etxeko telefonoa: 943 35 11 49.

Maite Lopetegui
Joana Albret Bibliotekonomia Mintegiko kidea

Kontu zaharrak berritzen

Lehengo batean, lagun-koadrilarekin nengoela, besteak beste laneko kontuak izan genituen hizpide. Nire txanda heldu zenean, jakina, itzulpengintzari buruzko iritzia eman zituzten nire inguruko bazkaldarrek: euskarara itzultako testuak ulergaitzak eta, batzuetan, ulertezinak direla; gaztelaniaz idatzitako administrazio-testuak hobeto ulertzen direla euskarazkoak baino; inork ulertzen ez dituen hitzak azaltzen direla... Eta nik?... zer uste dut, bada, nik horretaz gurtiaz?

Itzultzaileok, gure jardunean, ahaleginak egiten ditugu testuak ulergarriak izan daitezen (saiatzen gara, bai, batzuek bestela uste arren). Baina beti sortzen zaigu zalantza ia existentziala: inork irakurtzen ditu gure itzulpenak? Niri dagokidanez, lanen bat presaren presaz egin behar izaten dudanean, tentazioa etortzen zait burura: "zergatik ez sartu Txanogorri-txuren ipuinaren pasarteren bat itzultzen ari naizen honetan? Hori egiten badut, litekeena da espedientea irekitzea, baina, behintzat, jakingo nuke inork irakurtzen duen hainbesteko presa duen testu hau". Beste batzuetan, jatorrizko informazioa hain trinkoa eta korapilatsua delarik, ahalegina eginda ere joskera zurrunezia ateratzen zaidanean, berriz, kontsolamendua- ren fasean sartzen naiz: "bah! berdin dio; ahaleginak egin zein egin ez, inork ez du irakurriko". Tentazioz tentazio, kontua da ez daukagula (edo ez daukadala) datu zehatzik administrazio-testuak zenbaterik irakurtzen dituen euskaraz.

Makina bat asmatzen denean, zenbait probapean jartzen dute haren funtzionamendua, ondo dabilenez jakiteko. Guk, itzultzaileok, gehien-gehienetan, ez dugu horrelako neurgailurik; izan ere, gure testuak argitaratu edo zabaldu egiten dira, eta, zenbait salbuespen izan ezik, oro har ez daukagu idatzitakoaren eraginkortasun-mailaren berririk. Esan nahi baita, bide batez, ez dakigula norainoko ulergarria den gure produktua. Lantzean behin, oso-oso gutxitan, keixaren bat heltzen zaigu: informazioaren bat falta dela, ez dela zuzena ideia emateko erabilitako formula... Bihotza eskuan dudala diotsuet, kasu gutxi horietan, hasieran, amorrua ematen didala, nola edo hala nire ustezko profesionaltasuna kolokan jartzen delako; baina, ondoren, poztu egiten naiz, behintzat inork irakurri duelako eta baloratu duelako gure emaitza; eta, gainera, oker badago onartu egin behar da, gustatu zein ez.

Duela bi urte edo, Matías Múgicaren "Libelo sobre la cultura en euskera" lana irakurri nuenean, gauza askorekin ados ez banangoen ere, bai, ordea, puntu batekin: euskarazko produktioan ez dago pisuzko kritikarik. Eta hori literaturari zegokion, baina zer esanik ez, gure arloan, administrazioan; beste horrenbeste. Ez dakigu zenbaterik irakurtzen dituen gure itzulpenak; eta irakurtzen dituztenek zein iritzi daukate eskaintako produktuaz? Itzultzaileok behintzat ez dakigu.

Oro har, ez da horri buruzko iritzirik entzuten. Hain ondo egingo dugu, bada, lana? Ez, noski, gure lana, edozein giza jarduera bezala, ez da perfektua; hobe daiteke eta hobetu egin behar da. Duela urtebete, Ibon Sarasola euskaltzainari egindako elkarrizketa irakurri nuen *Administrazioa euskaraz* aldizkarian (23. zenbakian), eta, besteak beste, honako hau zioen: "Administrazioan gehiegi itzultzen da, eta, egia esan, inoiz ez diot zentzurik aurkitu hainbeste buletin itzultzeari. Nik neuk gaztelera irakurtzen ditut badaezpada ere. Euskaraz irakurtzen ditut nola funtzionatzen duten ikusteko". Hara! Bazen garaia! Behingoz, inork bota du iritziren bat.

Ramon Saizarbitoriak "Aberriaren alde (eta kontra)" lanean dioenez, "...esango nuke, inoiz ez dela hain sakona izan hiztunen elite baten eta populazio orokorraren trebezia linguistikoren arteko tartea". Nik horri beste hau gehituko nioke:

eta euskararen elitean daudenek esaten badute haiek, badaezpada ere, zenbait testu (buletin) ez dituztela euskaraz irakurtzen, zeinek irakurriko ditu, bada?

Sarasolak funtzionamendu-maila aztertze bako baino ez ditu irakurtzen. Beraz... ondorioren bat izango du, ezta? Entzun nahi nuke bere iritzia, bene-benetan, baliozkoa da-eta. Administrazioan gehiegi itzultzen dela uste du Ibonek (barkatu familiaritate-)

); nik, ordea, gutxiegi itzultzen dela uste dut. Kontua da, nire aburuz, badugula aje bat gure lanetan: batez ere, ez dugula era ulergarrian itzultzen. Baina aje hori gainditu nahi badugu, saiatzeko da irtenbide bakarra, ahalik eta gehien saiatzea gure akatsak zuzentzeko, bai terminologiari, bai estiloari dagokionez. Zenbat eta handiagoa izan euskarazko produktioa, hainbat eta hobekuntza nabariagoak egin ditzakegu (azken urteotako estilo-aldaketa da lekuko, ene ustez), baldin eta zenbait ordenadoretako pantailetan bezala, elkarrekintza badago itzultzaile eta irakurleen artean.

Ramon Saizarbitoriak, lehenago aipatutako lanean, dioenez, "...euskal literaturak ez du islatzen gure egoera linguistikoa". Nik horri beste hau gehituko nioke: eta administrazioak ere ez; eta eskerrak ez duen islatzen. Bestela, horretan bakarrik oinarrituta, askoz ere produktio txikiagoa egin beharko genuke; daukaguna baino askoz ere txikiagoa, izan ere, dauden kexak ikusita -horiek irakurtze-maila adierazten badute-, pentsa liteke oso jende gutxi irakurtzen duela. Baina pertsona bakarra izanda ere euskaraz irakurri nahi duena, dagoen guztia itzuli beharko genuke, administrazioan, literaturan ez bezala, legeek agintzen dutenaren pentzutan gaude-lako (*Euskararen Legea.- Euskal herritarrei honako funtsezko hizkuntza-eskubide hauek aitortzen zaizkie: a) administrazioarekin eta Euskal Autonomia Erkidegoan kokatutako edozein erakunderekin harremanak hitzez eta/edo idatziz euskaraz edo gaztelaniaz izateko eskubidea.*) Legez, beraz, badago agindu bat onurak ekar ditzakeena euskararen nor-

"Hobe da euskara fikzioan bizitzea, errealitate erdarazalean baino"

maltasunera. Baina, jakina, administrazioaren produkzio osoa euskaratzea ez da baldintza nahikoa. Kantitatea ondo egon daiteke, bai, baina askoz ere hobea da kalitatea. Zertarako kantitate handia, egiten dena kalitate onekoa ez bada? Legeak, oraingoz, esan gabe, kantitateaz dihardu. Baina administrazioak "kantitate" osoari erantzuteko, oso giza baliabide urriak ditu. Hortaz, itzultzaile gutxi eta produkzio handia? Ez da posible. Irtenbide bat produkzio txikiagoa egitea da, baina, orduan, non geratuko litzateke Euskararen Legeak euskal herritarroi aitortzen digun eskubide teorikoa?

Kantitate/kalitate binomio horretan, arestiko lerroetan iruzkindutakoa gehitzen badugu (jende gutxi irakurtzen omen dituela euskaraz idatzitako administrazio-testuak), beste erabaki drastiko hau legoke: alferrikako diru-gastuak egiteko garaia joan dela-eta, eraginkortasunik sortzen ez duen gasturik ez egin; hortaz, aldizkari ofizialak eta administrazio-testuak gaztelania hutsez.

Mugicaren libeloan eta Saizarbitoriaren lanean euskal kulturak bizi duen FIKZIOA aipatzen da. Nik, hedaduraz, euskal administrazioa (Nafarroa eta EAE) ere sartuko nuke fikzio horretan; izan ere, Hego Euskal Herrian denok gaztelaniaz dakigula-eta, nahikoa litzateke gaztelaniaz argitaratzea administrazio-egintza guztiak. Baina... eskerrak fikzioari, eta... zer arrai! boluntarismoari ere bai. Fikzioan biziko ez bagina, irizpide ekonomizistak nagusituko lirake, eta... onartuko al genuke buletinak, ostera ere, gaztelania hutsez argitaratzea? Darabilgun kasuan, nire irudiko, hobe da euskara fikzioan bizitzea, errealitate erdarazalean baino. Zeren ez baitakit konturatu garen, baina batzuen ustez alferrik egiten den produkzio horrek bide oparoa eman du euskal administrazio-hizkera, terminologia eta estiloa landu eta eguneratzeko.

Euskaraz idatzitako administrazio-testuak ulergaitzak direla esan ohi da. Baina, konturatu gara, inoiz, zein nolako testuak diren sorburukoak (gaztelaniakoak)? Gaztelaniazko estiloan

dena da onargarri ("se sobreentiende"); euskarazkoari, ordea, askoz ere gehiago eskatzen zaio (zorionez, bai horixe), nahiz eta jatorrizkoa argia ez izan. Paralelismo gastronomiko bat erabiliz: euskarazko administrazio-testuen entsalada, oliorik ez badu, ez dugu jan nahi izaten; gaztelaniazkoa, oliorik gabe ere, gustura jaten dugu, prest gaude irensteko. Hori da gure patua?

Lehenxeago, boluntarismoa aipatu dut. Eta bizi garen euskararen mundu honetan, zer egin boluntarismorik gabe? Batzuek gaitzetsi egiten dute jokabide hori, gizarte batek ezin baitu horretan oinarritu bere aurrerabidea. Baina, ahalmen koaktiborik eduki ezin duen arlo batean, nola jokatu pertsona bakoitzaren borondatearekin ez bada? Eta, noski, borondateak, batzuetan, berezkoak izaten dira; beste batzuetan, berriz, bultzatu behar dira. Euskarazko administrazio-testuak, agian, ez dira nahi bezain ulertterazak izango, baina zerbait nahi duenak zerbait ipini behar du. Galdera bat: norberaren arloari buruzko ebazpenak, aginduak, dekretuak... irakurtzen ditugunean, zein hizkuntzatan egiten dugu? Euskaraz? ala lehenengo traban, edo nagia nagiaz, gaztelaniara pasatzen gara gehiago saiatu gabe? Gai honekin zerikusia duten alderdi guztiak badute zereginik. Lehenengo eta behin, itzultzaileok ahalegin itzela egin behar dugu gure idazkiak hobe uler daitezen (gaur egungo joera ildo horretan doa); bigarrenaz, euskaraz dakien herritar alfabetatuari eskatu behar zaio ahaleginak egin ditzan eta, ahal duen neurrian, euskaraz irakur dezan; eta, hirugarrenez, atzeraelikataduraren eraginez, itzultzaileari exijitu argiago idatz dezan.

Itzultzaileok erantzukizun handia daukagu egiteko honetan, baina euskal herritarrek ere ez dute makala. Gu prest gaude kritika zehatzak –ez betiko arinkeriak– entzuteko, baina, horretarako, kritikagileak behar dira. Ba al dago horrelakorik? Bakoitzari berea.

Edorta España

HAEEn Itzulpen Zerbitzu Ofizialeko itzultzailea

Joxe Mari Etxaniz Aranburu "Antio"

Halabehar gaitztoak eraman zigun Joxe Mari "Antio". Onenak aurrena joaten direla esaten da halako ezbehar baten ondoren. Horrela ote? Ez jakin. Baina "Antio" puntakoa izan genuen.

Administrazioa euskalduntzeko lanetan ari zen baserritarra eta baserriari itsatsia zitzaion herri-langilea. Euskaldun borobila. Hori ere bazen-eta "Antio". Ondo dakigu Jaurlaritzan, Gipuzkoako Aldundian eta Zumarragako Udalean hurbil izan gintuen eta hurbil izan genuenok.

Administrazioa jardunak ezarrita dituen topiko-hautsik, ezta izpirik txikienik ere ez zitzaion erantsi: lanera jota, ez zen nolanhiko langilea, bai ekinekoa, jarduneko eta trebea; euskarara jota, edoskitako hizkuntza sakon eta biziki maite zuena, jantzia, prestatua. Buru barruan gauzak ondo ordenatuta zeuzkan, eduki behar, asmoak eta nahiak azaltzen zituen bezain argi adierazteko. Lankide ona, hots, lagun ona, ematerik zuen laguntza berehala ukatuko zion, bada, inori, ezta!

Urriari joan zen, baina luzaroan izango dugu gure artean; ziur gaude gu horretan, lehen ere behin baino gehiagotan aitatzten genuen-eta. Gogoan izango dugu, bai, bera eta lagunartean kontu-kontari azaleratzen zitzaion umore trufari harpajolea, bere ahots lodiaz patxadan eta serio-serio botatzen zituen irtenaldiak... Halakoa baitzen, etorrikoa eta barru samurreko adarjotzaile errespetutsua. Pertsona ona, horixe, pertsona ona.

Zergatik dugu Euskadin horren jaiotza-tasa baxua? Zer egin beharko litzateke hori konpontzeko?

Pili Kaltzada Kazetaria

Gero eta gutxiago gara. Hala diote Euskal Autonomia Erkidegoko populazioaren hazkunderari buruz egingandako azken azterketek. Hori, berez, ez da ona edo txarra, gorabehera handiko marra horiek errealitatearen isla besterik ez dira eta. Nolanahi ere, aurki belaunaldien iraupena segurtatu ahal izateko gorriak ikusiko ditugula entzun dut eta horrek, jakina, kezka sortu dit.

Zerk jarri gaitu egitearen ertzean? Batetik, bizimodu moderno eta, sarritan, burugabe honek. Itxura denez, bikoteek (bi lagun behar baitira zeregin honetan) umea izateko erabakia atzeratu egiten dute balizko egonkortasun ekonomikoa erdietsi arte. Eta, dakigun bezala, egonkortasunarekin bizimodu lasai, eroso, etab. ulertzen denez, erabakia *sine die* atzeratzen da. Ez zaigu pausu hori ematea erraztuko lukeen inolako laguntzarik ematen, hala nola, lan segurtasunik, ordeko laguntza ekonomikorik, asistentzia sare eraginkorrik, etab. Munduko tokirik populatuenetako batean, Txinan, ohar-tu dira jadanik arazoak. Bikoteko ume bakarra agintzen zuen legea aldatu behar izan dute, urtetako murrizketak gabezi larriak eragin dituela ikusi dute eta. Zeren zain dago munduan populazio-hazkuntzarik baxuenetakoa duen gure lurraldea?

Eta, hala ere, belaunaldien iraupena segurra liteke inolako arazorik gabe, gure zibilizaziotik harantzago begiratzeko gauza bagina. Arazoa, izan ere, ez dago ume faltan. Munduan makina bat herri haur-espertatzaile dago, gehien-gehienak ekuatore murratik behera, hirugarren mundua deitu ohi dugun horretan. Gure mundu garatu honek, alabaina, bertakoon gain uzten du iraupenaren gakoa, eta berezkoa, geure-geurea, nahi du hazkuntza. Gu bezalakoak nahi ditugu gure ondorengoak, baina beti ere horrek gure bizimodu erosoaz auzitan jartzen ez badu. Auskalo zein purutasun genetiko eta kultural emango digun ahaleginitsu horrek; bitartean gero eta gutxiago gara eta milaka ume hiltzen da unero, goseak, hotzak, injustiziak eta gerrak jota. Sustapen programa egoki batek bost urtetan konponduko luke gure gaitasun hutsen baitan sekula lortuko ez duguna: iraupena segurtatu eta, gainera, iraupen duinago eta solidarioagoa.

Natalia Diez-Caballero

Euskadiko Familia Ugarien Elkartearen Federazioko zuzendari exekutiboa

Jaiotza-tasari dagokionean, munduko azken postuetan gaude. EAEko tasa emakume bakoitzeko 0,92 haur da. Belaunaldien arteko txandaketa ziurtatzeko, batez beste, 2,1 haur jaio behar dira emakume bakoitzeko, eta gure tasa horren erdira ere ez da iristen.

Demografiak behera egin du beraz, eta horretarako zenbait arrazoi dago, esate baterako, emakumeek gero eta beranduago izaten dituzte haurrak (lan egoera, bereziki emakumeen kasutan, egonkorra ez delako), eta bestalde, familia ugariak babesten dituzten legeak zaharkiturik geratu dira.

Eusko Jaurlaritzak neurri zehatzak jarri behar ditu familiari sostengua emateko, eta horretarako, Familiarako Euskal Erakundea sortu behar du. Erakunde horretan zenbait sailek jardun beharko dute elkarlanean, familia aztertu ahal izateko gizartearen, ekonomiaren eta legearen ikuspuntuetatik.

Xabier Aierdi Soziologoa, EHUko irakaslea

Ugalkortasun tasaren jaitzierak kausa asko ditu, baina nabarientak bi dira: ekonomikoak eta kulturak. Ekonomikoak zentzu zabalenean ulertu behar dira, izan ere, askotan aipatzen da seme-alaben kostua, baina hori gehienetan aitzakia baino ez da, zeren eta, oraindik ere baliabide gutxien daukan seme-alaba gehien izaten baitu. Ikertzaile guztien arabera, emakumea lan merkatu sartzek estu-estu loturik dago tasaren gainbeherarekin, zaila bilakatzen delako seme-alabak eta lanbidea uztertzea. Modu beretsuan, jarduera profesionala dela-eta, emakumeak beranduago ezkontzen dira, eta horrek ere eragin handia du jaiotza-tasan.

Hala eta guztiz ere, zaila da arrazoi ekonomiko eta kulturalak elkarrengandik bereiztea. Noraino esan daiteke aipatutako elementuak ekonomikoak baino ez direla? Kultura eta ekonomiaren mugan daude, ordea. Horrela, lan merkatu sartzek arrazoi kulturala ere bada, emakume izateko beste modu berri bat baita, duintasunaren oinarria askatasunean jartzen duena. Nortasun berri hau modernotasunari dagokio eta zenbait jokatibide dakartza erantsita: antisorgailuen erabilera, gorputzaren autokontrola, norberaren nitasunaren aldarrikapena. Horren guztiaren ondorioz, goian aipatu bizi-maila, eta lortu bai baina galdu nahi ez diren helburu pertsonalak kode kultural modernoaren ikuspegitik ulertu beharrean gaude, eta nahitaez, individualtasunaren kutsua eta instituzioen aurkako joera dakartzate, gero eta zailago baitzaigu gizabanakoaren eta kolektiboaren arteko lokarriari eustea. Ohorearen orde zuintasuna ezarri duen kultura batek, alde batetik, giza-askatasuna bermatu behar du eta, bestetik, gizarte tradizionalako eremu instituzionalei eraso: gaurko kasuan, familiari. Familiaren ideiak zuen sendotasunaren gainbeherak eta norberaren nitasunaren aldarrikapenak, nahitaez, lehenengo urrats batean, ugalkortasun tasaren jaitziera dakar. Bigarrenean? Ez dakigu, etorkizunak esango du.

Hala eta guztiz ere, Ines Alberdik dioen moduan, gaur egun jaiotzen diren ume gehienek abantaila bat dute: gurakoak direla.

Erakunde horrek, berandutu baino lehen, familia sortzeko eskubidearen aldeko politika bideratu behar du. Aukera-berdintasuna sustatzeko tratu justuagoa bermatu behar da hezkuntzan, etxebizitzan, ogasunean... Familiaren partaide kopuruaren arabera abantailak eman behar dira, eta aintzat hartu *per capita* errenta eta ez kopuru absolutuak, horiek ez baitatoz bat benetako ahalmen ekonomikoarekin.

Europako Batasuneko gure aldameneko herrietan neurri horiek indarrean daude eta laguntza handiak ematen dira familiaren kargupean dagoen seme-alaba bakoitzeko. Hemen berriz, programa publikoetatik kanpo egon dira, eta Euskadi betirako galtzea nahi ez badugu, zer edo zer egin beharko da.

Noraino jaitsi behar da Euskadiko jaiotza-tasa benetako familia-politika bat behar dugula konturatu gaituzen? Gizarteak ez al du ikusten familiak diru publikoa aurrezten duela (gaixoak zainduz, langabezia dauten seme-alabei sostengua emanez...) eta inbertsio bat ere badela, gaurko seme-alabek biharko zerbitzu publikoak ordainduko baitituzte?

Kontua da bikoteek nahi beste seme-alaba izateko aukera bermatuko duten neurriak jartzea, seme-alabak ez baitira bakar-bakarrik erantzukizun pribatua, onura publikoa baizik, eta zalantzarik gabe, gure gizartearen etorkizuna.

Javier Querejazu **Gasteizko Gotzaindegiko** **Familia Pastoraltzaren** **ordezkaria**

EAE ez da jaiotza-tasa baxua duen leku bakarra, Kantauri aldeko gainerako elkarte autonomoek antzeko kopuruak dituzte. Eta hortaz, garbi dago horren zergatiak ez direla bakarrik gure ardurakoak, eta asko eta konplexuak direla.

Begi-bistakoak dira arrazoi ekonomikoak. Etxebizitzaren prezioa izugarria da, lanak behin-behinekoak dira eta, horren ondorioz, gazteak beranduago joaten dira etxetik, beranduago ezkondu eta beranduago haurrak izaten. Eta gaur egun, haurrak izateko erabakia hartzeko, gutxieneko egonkortasun ekonomikoa behar da.

Gizartearen eta gure pentsamoldearen aldaketari dagozkion beste arrazoi batzuk ere badira. Emakumeak, ama izateaz gain, bizitza publikoan zeregin bat izan nahi du. Etxeko eta etxetik kanpoko lan biak aldi batera eramatea ez da erraza. Bestalde, umeek gaur egun, historian beste inoiz ez bezala, batez ere emoziozko esanahia dute gurasoentzat. Orain dela gutxi arte, ume asko behar ziren haurren heriotza-tasari aurre egiteko. Bizi-itxaropena laburra zen eta ekonomia unitatean, hots, familian, seme-alabek zeregin handia zuten. Gurasoek zahartzaro eroso espero zezaketen, seme-alaben arretan fidaturik. Behar horiek galdu egin dira eta orain haurrak jaiotzea gurasoen borondatearen menpe dago, baina gurasoen borondatean beste nahi asko ere badira.

Jaiotza-tasa baxua izatea arazo bat da, frustrazioa sortzen baitu familia osatu nahi eta hamaika oztupo aurkitzen dituztenen artean. Gainera, haurrik gabeko gizartea, gizarte pobrea da.

Arazo horren irtenbidea familia-politika berriak ekarriko digu. Gizarteak ahaleginak egin behar ditu gurasoei laguntzeko. Egonkortasun ekonomikoa ziurtatzeko irtenbideak oso garrantzitsuak dira (etxebizitza, lana, zergak...), baina horretaz gain, neurriak behar dira etxeko eta laneko jardunak batera eramanez ahal izateko.

Nire iritziz, gai honetan erlijioa eta fedea ez dira faktore erabakigarriak, eta lehen aipaturiko elementuak dira ezkontideen nahiak baldintzatzen dituztenak. Haurrak maitatuak eta, beti, onartuak izatea xede bat da, baina xede horrekin batera, behar-beharrezkoa da gutxieneko baldintzak sortzea gurasoek nahi beste seme-alaba izan ditzaten.

Amaia Zubiria **Kantaria**

Aidanez, munduak egun sei mila milioi jende du soportatzen, aldiz Euskal Herria umez husten. Hogei urte buruan gizarte zaharkitu batek aurre egin beharko dio bere etorkizun ezari, nonbait. Gure historia hurbilean, fedearen izenean, itsu-itsu zeruko agindu santuak bete ondoren, iraultza proletarioak, beste kontzientzi baten jabe egiten gaitu, ondorioz, jada seme alabak ez dira zerutik etortzen. Zerua mundu honetan zegoela eta infernua majo soportatzen genuela-eta, ez ziguten berriz harrapatuko, ez horixe!

Orain buruz jokatzeko garaia zen, zertan ari ginen mundua nola-nahi haurrez betetzen? Ez al zegoen nahiko miseria, ezjakintasun eta gerla? Guk ez genuen aurrekoen gisan jokatu animalien eran "Jainkoak nahi duen arte" inkontzienteki esanaz.

Eta horrela, zortzi edo askoz gehiago izatetik, hiru edo gutxiago edukitzera pasa ginen: "Planifikazioa" asmatu genuen. "Dagoenarekin moldatuko gara" gure hizkuntzatik at geratu zen. "Zenbat nahi edo behar dugu" da, horrez gero erabiliko dugun neurria.

Ondasunak banantzea, hor omen zegoen gakoa. Ba omen zegoen nahiko ondasun, bakarrik, ongi banatzea gelditzen zen. Ahantzi baino, aldatu egin genuen funtsa.

Gure haurrak izan dira planifikazio horren helburu soila. Ikastolak sortu genituen horien izaera egoera egokienean berma ahal izan zedin, pedagogia deskubritzen genuen neurrian. Ez ziren, gu bezala kalean haziko, eskola nazionaletan zigor tartean heziko, ez zuten edozer sobra jango, elikatu egingo genituen, ez ziren mukiak dariola, belaurratuekin *casa de socorrora* iodo eske joango, medikuntzak taxuzkoa behar zuen izan gure haurrentzat. "Pediatria" ikasi genuen. Eta psikologia, trauma txikiena uxatzeko. Eta ortodontzia. Eta jostailu aproposak. Eta liburuak jaio orduko, nola jaio, nola hazi, nola hezi, zer kontu, zer kanta... Ez dago zalantzarik, gure haurren bizi mailak gora egin zuen gogotik, baina, bistan denez, ez genuen aski egin.

Orain askotan bururatzen zait horrekin batera beste zerbait egin genezakeela, esate baterako familia bakoitzak, beste leku beharatsu batetik eta koloreari kasu egin gabe, gurasorik ez zuen zenbait haur zoriontsu egin ahal zuela, eta ez genuen egin. Gaur ere posible da eta zorionez euskal gizarteak ez du arrazista izan nahi. Goazen mundua arintzera eta gure herrian kolore pixka bat (edo asko) sartzera. Zergatik ez? Aski jende bagara munduan eta nahiko elikagai. Nahastea falta! Hau beste gai bat da ordea, ezta?

Cristina Puellas
kazetaria

HITZA, ARRAKASTAREN GILTZA (I)

Bere egitekorik garrantzitsuena hitz egitea zela esan zuen behin Estatu Batuetako enpresarik handienetako baten zuzendari nagusiak. Hitz egiten ematen omen zuen lanorduen %80a pasatxo: hornitzaileekin, enpresako buruzagi ertainekin, politikoeekin, beste enpresariekin...

Beste alorretan ere, gero eta garrantzitsuago bilakatzen ari da ahozko komunikazioa. Aditu askok behin eta berriro ohartarazi dutenez (besteak beste, Walter. J. Ong, Manuel Castells eta –gurean– Pello Esnalek), ikus-entzunezko hedabideetan bilatu behar da ahozko jardunak idatziari gainera hartu izanaren arrazoia.

Hizketan (eta bereziki jendaurrean) tajuz ez dakienak arrakasta izateko aukera eskasa du gaur egungo munduan. Eta, hala ere, eskolak –hezkuntza sistema osoak, unibertsitatea barne dela– berean dirau setati, idatzian kateaturik. Idatzian ere, egia esan, gurdia idiaren aurretik jarrita dabil, orohar, eskola, hizkuntzaren irakaskuntzari dagokionez, salbu eta –beharbada– eskolaurreko pasadisuan. Ikasleek menderatzen ez duten hizkuntzari buruzko hausnarketa eta teorizazio antzu eta erregarriek osatzen dute, hamarretik bederatzi eta erdietan, euskara eskolen ardatza.

Idatzian egiten diren okerrei ezikusiarrena eginik ere, ze aukera eskaintzen zaio ikasleari hizketan tajuz ikasteko? Zer eskaintzen dio eskolak gazteari ahozko komunikazio gaitasunean treba dadin? Metajarduna bai galanki, baina jarduna, jarduteko aukera, alegia, apenas eskaintzen zaio ikasleari. Eta, uretan sartu ezean igarian ikasterik ez dagoen bezalaxe, hizketan ere ez daiteke ikasi hizketan jardun gabe.

Egia baldin bada ikasleak munduari aurre egiteko behar dituen armak eskaintzea dela eskolaren helburu nagusia, esan dezakegu, huts egiteko beldur handirik gabe, huts egiten ari garela helburu lehen horrekikoan. Kontua larria da, eta are larriago inguru erdalduneko ikasleen kasuan. Azpeitia, Markina, Aramaio edo Lesakako ikasleak moldatuko dira, bai, nola edo hala, kalean eta etxean aurkituko baitute eskolak ematen ez diena: hizkuntzaren alderdi komunikatiboa, ludikoa gozatzeko aukera, hizkera komunikatibo, arrakastatsu, gozaraziz gozatzeko moduko baten jabe egiteko aukera. Nora jo behar dute, ordea, etxean eta kalean euskararen arrastorik ez duten ikasleek? Zer egiteko garrantzitsuago izan dezake eskolak ikasle horientzat euskarazko komunikazio gune bihurtzea baino?

Aurrera ez egitea balitz ondorioa, gaitz erdi litzateke. Baina ez da hori bakarrik. Gaitz erdi izan zitekeena gaitz t'erdi baita gurean: aurrera zitekeena ez aurrera-tuarena, batetik, eta, bestetik, berriz, erakargarri zitekeena higuigarri bihurtuarena.

**“Hizketan
(eta bereziki jendaurrean)
tajuz ez dakienak arrakasta
izateko aukera eskasa du
gaur egungo munduan”**

Ikasleen komunikazio-gaitasunak eman digu honartekoan hizpidea. Irakasleenaz nahia-go dut deus ere ez esan. Nolanahi ere, leihoa ez bada zirrikitu bat zabal diezaiokegula uste dut esperantzari. Kezka behintzat oso hedatua dago, Garatu egitasmoaren barnean Andoni Egañak eta biok urte bakar batean eman behar izan ditugun lau ikastaroak eta beste erakunde ba-

tzuetatik izan ditugun eskariak lekuko (AEK, Irale, PATetako arduradunak...). Gaitza hor dagoela ohartu eta onartzeak ez du, noski, gaitza sendatzen. Baina gaitza hor dagoela ohartu eta onartu gabe ez dago sendatzen hasi ere egiterik.

Andoni Egañak eta biok Garaturako eman ditugun ikastaroetan azaldu duguna Bertsozale Elkarteak bul-tzatutako ikerketaren emaitza da. EHUko Pedagogia Saileko Felix Etxeberria eta Lontxo Oihartzabalek markatzen dituzte didaktikari eta pedagogiari dagoz-kien norabideak. Oinarri teorikoa, berriz, joan den abenduan EHUn irakurri nuen doktore-tesiak ematen dio ikerketari, Andoni Egaña eta biok arduratzen gare-larik “ahofitxa” deitu ditugun unitate didaktikoak sor-tzeaz. Ahozkotasuna lantzeko metodoa da, azken bate-an, eta lau eskola ari dira une honetan metodoaren apli-kazio esperimentalala egiten, iker-taldearen tutoritza eta babesarekin.

Adarrez adar ibiltzeari utzi, eta hel dieziodan, behingoz, eman didaten gaiari adarretatik. Azal dezadan, beraz, zer egin behar duen eta zer ez duen egin behar jendaurrean hizketan egin behar duenak, horixe baita eskatu didatena.

Lehenik eta behin, esan dezadan ez zaidala batere interesatzen ondo hitz egitea, ez jendaurrean ez lagunartean ez komunean ere. Are gutxiago arduratzen nau zuzen hitz egin eta idazteak. Zuzen uler bedi, otoi, ez nuke-eta ajezainen erritarik jaso nahi. Zuzena, Euskaltzaindiaren azken(aurreko) arauen arabera euskarari deituko diot, Ibon Sarasolaren eskutik. On, berriz, euskal senaren arabera, eta horretan ere Sarasolari jarraitzen natzaio. Euskararen ontasun-zuzentasunak horrela ulerturik, ezin esango dut, arestian egin dudak bezain arinki, axolarik ez didanik zuzen eta ondo jarduteak. Bai, ordea, guk irakatsi nahi duguna hortik gorako kontuak direla. Egokitasunaren mailan dihardugu guk, eta horretan, nahiz eta hitza berarena den, uste dut aldendu egin naizela Sarasolak hitzari ematen dion adieratik.

Tautologikoki definituko dugu hizkeraren egokitasuna: bere xedea lortzeko egoki den hizkera da “hizkera egokia”. Hitza, berriz, besteengan eragiteko hartu ohi dugu sarrien, ez informazioa trukatzeko soilik. Hizkuntza –edozein hizkuntza, hizkuntza oro– poetikoa da berez, edozein hiztegitan ikus daitekeenez. Aski da hitzen polisemiari erreparatzea. Zenbat metafora, zenbat metonimia, zenbat hiperbole ez ote dago hiztegieta orrietan lotan, hitzen lehen adieretan zein albo-adieretan!

Hau behatza da bezalako esaldiak esatea izan balitz kontua, ez zen tximua hizkuntza sortzen hasiko. Bestea uxatzeko, bestea txunditzeko, besteak zerbait “eros” ziezaion, besteari amets eragiteko, bestea izutu zein kontsolatzeko premiari bihurtu zuen tximua, hizkuntza tarteko, gizaki, bestea kontsolatuz kontsolamendu hartzen zuelarik, bestea goza araziz bera gozatzen zuelarik.

Hori da hizkuntzaren lehen egitekoa, ematen zaion izena ematen zaiola ere egiteko horri: poesia, erretorika nahiz literatura. Gainerako guztiak, hizkera guztien neurri omen den balizko hizkera arrunt inolako aldentzerik gabekoa barne, geroko asmakari dira, zientziarekiko lilura demasekoak eragindako ametsa baino ez.

Ez naiz deus ere asmatzen ari. Koldo Izagirrek idatziak ditu kontuok guztiok, 1981ean, batzuek berriro eta askok estreinekoz irakurri beharko luketen LOKUZIOAK liburuaren hitzaurre mamitsuan:

“Poesia ez da, sarri esaten den bezala, hizkera arruntetikako urruntze bat, hizkera arrunta da hizkeraren osotasunarekiko urruntzea”.

Edo euskara batuari buruzko beste hau:

“Mintza eta idazketa korrektu bat ahalegindu gara egiten, estilorik gabeko bat, ihardun neutro bat, mintza eta idazketa inuzentaren bila. Eta beharrezkoa zen. Bizitasuna sakrifikatu behar zen korrektotasunaren truke, euskara biziko bazen”.

Garaian garaiko hizkeran, hemen esaten ahalegindu garena da Izagirrek duela ia hogeitun urte zioena. Lastimagarria da oraindik ere balio izatea Izagirreren esanek. Balio baitute, bai horixe:

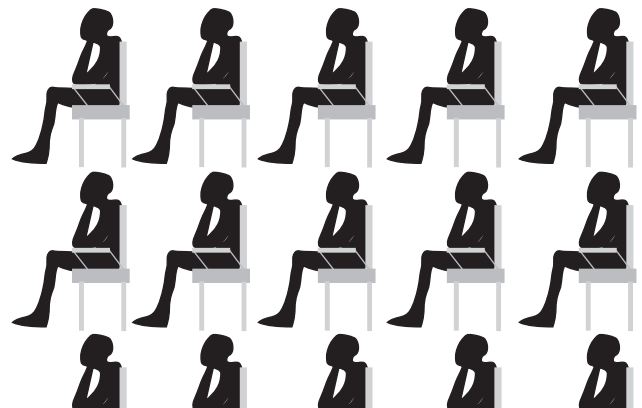
“Lizardik baino prosa ‘hobeagoa’ idazten du gaur edozein gaztek, baina inork ez du haren grazia”.

Gure ikuspegiarekin bat datorren konponbidea ere proposatzen zigen, duela ia hogeitun urte, Koldo Izagirrek:

“Hizkera pedagogikoari hizkera poetikoa kontrajartzen diogu, hau da, hizkuntzaren posibilitate guztien hitz-egitea”.

Nik, berriz, hurrengo alean eskainiko dizut, irakurle, gure errezeta. Zin dagizut oraingo hau baino arinagoa izango dela, amerikarren moduan saiatuko naizela azkar eta labur azaltzen zer egin behar duen eta zer ez duen egin behar jendaurrean hitz egin behar duen batek.

Joxerra Gartzia
EHUko irakaslea

**Euskal Gramatika. Lehen urratsak-V
(mendeko perpausak-1)**

Gramatika Batzordea. Euskaltzaindia.
Euskaltzaindia
Bilbo, 1999
499 or.

Gramatikari eskainitako bosgarren liburu honetan, Euskaltzaindiako Gramatika batzordeak mendeko perpausari heldu die. Guztira, hiru liburu argitaratu nahi dituzte gai horren inguruan. Lehenengo bietan aditz jokatudun perpaus mendekoak aztertuko dira, eta hirugarrenean, aditz jokatugabedunak. Oraingo honetan, perpaus osagarriak, erlatiboak, konparatiboak eta ondoriozkoak aztertu ditu Euskaltzaindiak.

**Euskal Herriko Foru Zuzenbide
Zibilaren Fiskalitatea / La Fiscalidad
del Derecho Civil Foral del País Vasco**

Atxabal, A.
Bizkaiko Foru Aldundia / Euskal Gaien Institutua
Bilbo, 1999
1.072 or.

Liburu honek hausnarketa sakona egiten du Foru Zuzenbide Zibilaren eta fiskalitatearen arteko harremanen gainean. Azterketa hori zergaz zerga burutu da, legearen hutsuneak agerian jarri. Arau fiskala egokia ez denean, konponbideak ere proposatzen dira, legearekin bat edo legez bestekoak. Liburuak elebrietan dago.

**Márgenes de Encuentro.
Bilbao y el Euskara: Aplicación
sociolingüística de la Territorialidad.**

Sánchez Carrión, J. M.
Ayuntamiento de Bilbao
Bilbo, 1999
386 or.

Lehendik ere ezagunak dira Txepetxen lanak gure artean, izan ere, ondo baino hobeto ezagutzen du euskararen egoera. Txepetxen ikerketetan gehien eskertzen duguna da Euskal Herriko egoera soziolinguistikokoaren ezagutzatik eraikitzen duela bere teoria, hau da, eskura ditugun datu soziolinguistikokoak eta teoria elkarrekin uztartzen dituela. Oraingoan ere, teoria orokorra aurkezten digu, baina era berean, baita kasu jakin bat ere: Bilbo. Balio beza liburuak jendeari ulertarazteko ez dugula zertan kanpoko iturrietan edan beti, bertan baitaueguru non ase gure egarria.

Deba ibarreko euskera

Zuazo, K.
Deba ibarreko hainbat udal
Donostia, 1999
116. or.

Izenburuak argi dioenez, lan honek Deba ibarreko euskara du aztergai. Liburuak hango euskalkian idatzita dago, besteak beste, euskalkien erabilerearen aldeko eta bultzatzaile izan nahi duelako. Koldok hiru euskara-mota nagusi bereizten ditu Deba ibarrean: Deba goienekoa, erdikoa, eta barronekoa. Saillapen horren zergatiak eta arrazoiak azaltzeaz gain, euskalkien mapa eta mendebaldeko euskara zaharraren mapa ere jasotzen ditu egileak.

**Zenbait gai euskara
teknikoaren inguruan**

Odriozola, J.C. (Koord.)
EHUko argitalpen zerbitzua
Bilbo, 1999
189 or.

Euskal Herriko Unibertsitateak plazaraturiko beste lan batzuen bidetik datorkigu honako hau ere, eta bere asmoa euskara teknikoari buruzko gaiak jorratzea da. Horretarako, lau gai nagusi lantzen ditu: lehenengoan, *-kiko* atzikiak euskara teknikoan eta zientzietako terminologian duen eman-kortasuna aztertzen da; bigarrenean, testu teknikoetan kasu instrumentala edo partitiboak daramaten menpeko perpaus euskararen erabilera berezitueta izan dezaketek ekarpena; hirugarrenean, izen-sintagman hizkuntza teknikoak ekoizten dituen segida korapilatsuak; eta azkenengoan, hizkuntza teknikoak behar dituen zehaztasunerako eta gardentasunerako bideak.

Finantza Zuzenbidea

Atxabal, A.; Gaminde, E.
Deustuko Unibertsitatea
Bilbo, 1999
366 or.

Hasierako kapitulueta Finantza Zuzenbidearen ezaugarri orokorrak bildu dituzte Deustuko irakasleek, eta ondoren, tributuak sakon aztertu: kontzeptu juridikoa, tributu-motak, zerga egitea, salbuespenak... Jarraian, honako hauek landu dira: Administrazioak tributuaren arloan erabil ditzakeen prozedurak, eta Ekonomi Ituna edo Kontzertua. Azkenik, liburuan erabilitako terminoak jasotzen dira hiztegi batean: euskara-gaztelania eta gaztelania-euskara.